

ГЛАСНИК

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ЗА БАНАТ БАЧКУ И БАРАЊУ

ГОД. I.
„Гласник“ излази као месечник.
Годишња цена динара 100
Поједини број динара 10

НОВИ САД,
1. ОКТОБРА 1928. Г.

БРОЈ 4. и 5.
Свеска за септембар и октобар.
За чланове Адвокатске Коморе
је претплата урачуната у
чланарину.

Др. Сигмунд Хандлер.

Jus и lex.

Тешкоће правосуђа од давнина су се састојале у томе, да се објективно право (nomos, lex и edictum) доведу у хармонију са оним правним случајевима, које живот стално избацује, а која хармонија има да се манифестује у пресуди судије.

Коефициенти правосуђа су:

а) jus или право у својој природности или божанствености, т. ј. она жеља и осећај човека да се међусобни особни и материјални одношаји реше у смислу принципа једне више праведности;

б) nomos, lex, edictum т. ј. сливање правних принципа речима у таквој форми, која је човеку разумљива;

ц) примењивање тих закона и наредаба на препорне случајеве стварног живота.

Право је козмички појам, које чини део универзалног живота и као таково је битни саставни део сваког организма. Право је у сваком организму постојећа та тенденција, да сваки живот: дакле живот човека, животиње, биљке, минерала и живот сваког организма, који се развија, тече законитостима које у космосу владају. Одавде настаје божанственост појма права, пошто су Бог и у космосу владајућа законитост идентични појмови.

Ова тенденција, која се у сваком организму налази, општа је, и оригинално постоји у подсвести. Међу организмима једино је човек дошао до сазнања и међу њима је једино човек постао знанственим бићем и тако у њему постојећа ова тенденција развила се до сазнања, да његов живот има да тече у свима приликама по законитости која у космосу влада.

С тиме да се ова тенденција развила до сазнања, постала је иста захтевом живота и услед тога је настао онај део знанственог живота

човека, који називамо правом т. ј. онај општи захтев, да како сопствени живот човека, тако и живот свакога другог тече у смислу принципа више законитости, јер само се тако можемо приближити оној хармонији човечанства, која треба да сачињава пројекцију више козмичке хармоније, одакле баш потиче она исконска тенденција више законитости.

Последња сврха сваког органског живота, дакле и живота човека је хармонија, која осигурава потпуну срећу, која хармонија у космосу влада.

Пошто се дакле ова идеална хармонија у космосу налази, а човек је пак део космоса, постоји строга могућност да и човечији живот у овакој хармонији протече.

Хармонија космоса има своју тајну у апсолутној законитости истога и пошто је ова исконска жеља за законитошћу један битни део мозговног система човека, те пошто се ова жеља законитости у свести човека формирала у појам права, означен је тиме и пут, који води до светог луга човечанске хармоније. Главна водила овог пута јесте право.

Материјализација права оригинално се развијала у неписаном праву обичаја, касније пак у писаном, — *nomos, lex, edictum*. У старом добу формирање права на живот човека није било у рукама стручних људи, него су племенске поглавице и други управљачи *ad hoc* т. ј. за сваки случај посебно установљавали, што је право а што није право. Тако је римски претор за град или округ којим је он владао на дан свога ступања у дужност објавио, шта ће он држати правом и шта неће. Пошто је његова власт трајала само годину дана, то је његово законодавство важило само за једну годину, и оно није везивало претора, који је на власт после њега дошао, а овај други је исто тако по својој увиђавности кројио правду.

Ако се дакле у старом римском добу и сусрећемо са писаним едиктима, ови едикти нису били збирке закона, који су важили за будућност и који би имали обвезатну снагу за будуће, него су то биле збирке закона прошлости, које су каснији претори примењивали једино из практичних разлога, јер се правни случајеви у животу понављају. Ако су у прошлости примењивали неки едикт за који случај, тај едикт се и у будуће примењивао, ако је случај био исти. Даклем едикти су се примењивали из практичних разлога, а не зато, што су имали обвезатну снагу.

Када су правници Арамејци, Папинианус, Улпианус и Паулус сакупили ове едикте, нису стварали законодавство за будуће, него су

скупљали правни рад прошлости. Формулирање права дакле у старо време извршено је на емпиријски начин, из прошлости применом на садашњост, противно од данашњег стварања законодавства које настаје у садашњости за будућност. Садашње стварање законодавства већ сада прописује како се имамо држати у будуће, противно од стварања законодавства у старом добу, које је на искуствима прошлости повлачило конзеквенције на садашњост. Велики је проблем установити, који систем одговара више срећи човечанства

Између стварања законодавства у прошлости и садашњости појављује се огромна разлика. Старо доба стварало је за дани случај, а данашње за будућност све дотле, док се не створи ново законодавство.

Ова чињеница у примени законодавства т. ј. код правосуђа долази до изражаја. Руке садањег судије везане су прописима закона, који је створен као да ће вредити вечно и судија нема никакве самосталности у погледу провођења закона. Овај крути систем у западном праву једино се у енглеском правосуђу ломи, где судија онда, када види, да у погледу пред њим лежећег конкретног случаја закон показује неку празнину, овлаштен је одмах да ствара ново право, које се касније сматра општом правном нормом, ако га суд санкционира. То је тај еластичитет код примењивања закона, који захтева здраво правосуђе. Овај еластичитет код примењивања закона, као захтев стално променљивог живота, осигурива код правосуђа једино надзор адвоката.

Код објективисања права као козмичког појма, које у правосуђу долази до изражаја, надзорну улогу врши адвокат.

Да ли су наши правници свесни тог високог позива, који врше?

Др. Е. Богосављевић.

Први конгрес међународног удружења за кривично право. (2)

3. Обим казне и мере безбедности.

Казном се кривац делом лишава слободе, делом му се одузима неки део имања (новчана казна), делом одузима право на звања и вршења политичких и других права. То су у главном последице које кривац мора да испашта.

Обим мере безбедности је међутим много шири. Када је кривац починио кривично дело, испитаће се узроци тога дела, испитаће се

његов предживот, његова наклоност према злу, те ће се према свима тим околностима одредити она мера која треба да се предузме према њему и од које се очекује да ће се поправити и у друштво натраг моћи упутити. Наклоност кривца према злу, опасност која отуда прети друштвеном реду јесте најглавнији моменат приликом предузимања дотичне врсте мере безбедности. Само један пример. Пијаница који је уједно и скитница, упутиће се у зато одређен завод на систематски рад и ред и осим тога ће се лечити од гадне и штетне страсти: пијанства све донде, док се довољно не излечи. Данашњи казнени закон ово не предвиђа.

4. Предмет казне и мере безбедности.

Традиционална школа узима као предмет казне у главном кривично дело, те се према тежини и важности кривичног дела тако рећи аутоматски примењује казна.

Позитивисте међутим узимају као предмет мере безбедности поглавито личност, индивидуалне особине кривца; испитује се колико је и у чему је кривац опасан по друштвени поредак, колико он скрива у себи наклоност на зло, те се према томе предузимају нужне мере.

5. Рок казне и мере безбедности.

Мере безбедности су по природи својој неодређеног рока. Ова их околност чини подобним и могућним да се процес поправљања над кривцем боље изврши. Кривац ће се дотле обучавати и упућивати док не постане способан за друштвени ред и рад. Рок казне је само једна претпоставка да ће се у том времену кривац поправити, међутим примена мера безбедности је реалнија јер донде док се не постигне очекивани резултат, кривац се неће пустити натраг у слободу.

Рок казне је законом одређен. Од казне која је испаштање за почињено зло и која треба кривца да застраши у будуће, очекује се, да ће се поправити.

Велика је погрешка класичара — тврде позитивисте — да код кривца у моменту када је издржао казну и када се пушта у слободу не испитују да ли се он налази у истом оном поквареном, дакле и за будуће по друштво опасном, стању, као када је казну наступио, већ се гледа једино на то, да казну издржи.

6. После свега овога настаје питање:

1) Да ли да се казна у оном смислу како је класичари схваћају задржи, или да се она замени мерама безбедности?

2) Да ли да се казне допуне мерама безбедности онде, где оне нису довољне?

Док позитивисте тврде да између њих и традиционалне школе нема и не може да буде измирења, јер је традиционална школа и по својој полазној тачци, и по садржини, и по циљу, и по резултату нетачна, дотле класичари стоје на становишту да се систем казне има одржати, али се она има у извесним случајевима допунити мерама безбедности.

Конгрес је донео следећу *резолуцију*:

„Припуштајући теоретској расправи то питање уколико се разликује казна од мере безбедности у суштини и у форми, конгрес је установио да казна као једина санкција кривичног дела не одговара довољно практичним захтевима за одбрану друштва, нити према кривцима који су опаснији због душевних абнормалности или због њихове наклоности или навике да чине кривична дела, нити према малодобнима који се мање више могу поправити.

Конгрес даје израза жељи да кривични закон обухвати и мере безбедности које се одређују према индивидуалности кривца, који се може мање више прилагодити друштвеном животу. Да казна и мере безбедности буду средства правосуђа тако, да судија има права од поменутих средстава применити једно или друго или и једно и друго према околностима дела и личности окривљенога“.

Сви учесници конгреса сложни су дакле у томе да казна као једина реторзија за повређен закон, није довољна; да се казна у оном смислу како класичари схватају задржи; да се уз казну имају увести и мере безбедности.

У нашем најновијем предлогу казног закона који је Министарство Правде под бројем 10877. од 18. 11. 1926. поднело Народној Скупштини у глави IV. уведене су мере безбедности као средства која се примењују уз казну. Казна и досадањи систем казног закона остаје према традиционалној школи у целости. Нове мере безбедности су само дакле допуне казне; и следеће су: задржање по издржаној казни, упућење у завод за рад, упућење у завод за лечење или за чување, упућење у завод за лечење пијаница, забрана посећивања крчме, заштитни надзор, протеривање, забрана вршења позива или заната и одузимање извесних предмета. Ове би се мере могле применити према кривцима који су у поврату, који су неурачунљиви, који су пијанице или склони пићу, скитнице и т. д.

У новом немачком, аустријском и швајцарском предлогу кривичног закона дато је право судији да према приликама и особини кривца примени или казну или мере безбедности.

У законском предлогу италијанском у место казна уведене су санкције, али по природи својој оне одговарају више мерама безбедности, него традиционалној казни.

Француска чији је кривични закон први и прави извор био за остале модерне законе не налази се пред реформом свог казног закона.

На челу позитивиста стоји Енрико Фери професор универзитета у Риму. И ако није успео да на конгресу у Брислу убеди своје противнике да класична школа више не може да одговори захтевима, које поставља данашња наука, ипак је успео да је конгрес изразио жељу, да се мере безбедности у будуће уведу у кривичне законе, да се или оне, или казна могу примењивати према околностима и приликама окривљенога. Фери је са овим успехом задовољан био и рекао: „Право је да од оног што остављам потомству ви не узмете све, него да нешто остане и за моје унуке.“

Наше је мишљење следеће: У прастаро доба је човек сам себи узимао задовољштину за нанету му неправду. Задовољштина — која је била више освете — ишла је дотле да је увређени убио свога противника, јер га је тиме потпуно уништио. Када су људи ступили у друштво, у државу, трансформирало се схватање, јер организација друштва, држава, узима на себе задатак да заштити, да одбрани и да да задовољштину, т. ј. да казни. У место освете увела се казна. Идејна трансформација је међутим данас таква, да се од државе тражи да се кривац у првом реду казни, те да се тиме да задовољштина онима који су повређени или којима је нанета штета. Тек тада, када широке масе не буду захтевале да им закон да у првом реду задовољштину која има карактер одмазде; тек тада када повређени буду потпуно припустили државној организацији да она без одмазде сузбија, поправља и обучава — тек тада ће се моћи укинути систем данашњег кривичног закона. Ван сваке је сумње да је данас јавно мишљење уз систем казне тако јако, да данашње законодавство није кадро натурити систем мера безбедности широким масама. Ми знамо да је у већини случајева нов законски предлог заправо борба против општег и јавног мишљења, јер је ово конзервативно и традиционално, али та борба мора рачунати са могућношћу да продри и да убеди широке масе. Међутим јавно је мишљење данас толико убеђено у оправданост казне — одмазде —, да се она још не може законодавним путем укинути. На науци и на просвети је да се идеја казне — одмазде — измени. Ово ће се постићи када се социолошке и биолошке прилике криваца буду боље испитивале и када широке масе буду о томе сазнања стекле.

(Наставиће се.)

ДР. ВЛАДИМИР БЕЛАЈЧИЋ

Правосудне прилике на подручју Новосадског Окружног Суда.

III.

Закон налази своју афирмацију у његовој примени, а то ће рећи у судској пракси. Потоња му даје живот и од „мртвог слова“ ствара социјални фактор, живу друштвену силу; а она му одређује и његов прави садржај, интенцију и смисао. И зато је стара истина, да не зависи само од закона, да ли ће постићи ону правну и социјалну сврху, коју му је законодавац наменио, већ у првом реду од судије који је позван да га примени, и да и лош закон у рукама доброг судије више вреди него добар закон у рукама лошег судије.

Судијски позив, још од римских времена, назива се *officium pobile*. Он то у ствари и јесте. Његова функција је не само интелектуалне, него у истој мери и моралне природе. Кад судија, градећи силогизме, подводи конкретне чињенице под опште правне норме, тај његов интелектуални рад мора стално да прати етичка свест, да, судећи „ни по бабу ни по стричевима, већ по правди Бога истинога,“ врши једну узвишену друштвену мисију одржавања правног поретка и давања задовољења правном осећају појединца и друштва, без кога се људска заједница, а по томе ни култура ни цивилизација, не да замислити. Његов рад се не сме бирократизирати, не сме му се одузети срце и душа и свести на суво „решавање аката,“ он се мора обављати не само са пуним разумевањем, него и са великом љубављу и преданошћу, он се мора уздићи до начела“ *l'art pour l'art!*

И зато се за доброг судију траже високи квалитети и морални и интелектуални. Да би се ови квалитети развили, потребна је дуга спрема и нарочито васпитање, које од судијског staleжа ствара засебну касту — свештенике Правде и Морала. Пре свега судија треба да располаже са темељним стручним знањем. Широко и дубоко правно васпитање и исцрпно и потанко познавање позитивног права у првом реду, предуслови су за судијски рад уопште. К томе је потребна и оштрина ума и способност јасног, логичног расуђивања и прецизног изражавања, те специфичне правничке особине.

Али, то још није ни близу све. Судија треба да је и свестрано образован човек, широке културе и универзалног знања, који се са потребном сигурношћу креће на свим пољима науке те је способан да у појединим случајевима правилно руководи радом судских струч-

њака, да га ефективно контролише и да се успешно послужи са резултатима тога рада. Не само на пољу судске медицине, него и технике, агрономије, банкарства, трговине, индустрије, социологије, историје, психологије, графологије и т. д. он мора да је у извесној мери оријентисан, ако жели да са разумевањем приђе решавању појединих правних спорова, које живот стави на дневни ред и изнесе преда њ.

Поврх тога потребно му је и познавање оних нарочитих прилика културних, социјално-економских, политичких, етнографских, које су специфичне у оном крају, у коме је позван да врши своју судијску функцију.

То је што се тиче интелектуалне стране особина доброг судије.

У моралном погледу он треба да има потпуно израђене погледе на живот и свет; да је способан за дубоко и интензивно морално осећање, да је у њему свест о светости и неприкосновености Закона до највеће мере развијена, да је несавитљива карактера, у потребном одстојању према свему и свакоме, и да му је и приватан живот светао и чист. Са тим особинама он ће уживати потребан углед и поштовање, а по томе и поверење, без кога нема правосуђа, јер без вере у правду нема ни правде.

У коликој мери су сви ови постулати остварени код војвођанског судије? Питање је веома деликатно, а није овде ни место да се на њ у свој опширности одговори. Изнећемо само неке чињенице са подручја Новосадског Окружног Суда — да бисмо остали у оквиру теме —, које су у том погледу карактеристичне.

Пре свега, нарочито упада у очи хетерогеност судиског колегија. Од 36 судија, колико их има код Новосадског Окружног Суда и подручних пет Среских Судова, двојица су из Јужне Србије, а четворица из предкумановске Србије; дванајесторица из Хрватске и Славоније, четворица из Далмације (Истре), осморица из Црне Горе, двојица из Русије, а четворица из Војводине. Дакле са подручја војвођанског права од тридесет шест свега четворица. Сви остали дошли су с осталих правних подручја и то са врло малим или никаквим познавањем специјалног војвођанског правног система!

Друга је значајна чињеница, да на поменутој територији има свега четир судије, који имају преко десет година судијске службе, и свега шесторо са преко пет година службе, док су сви остали (26) са судијском праксом испод пет година! При томе треба имати у виду, да су од ових млађих судија готово сви само са једногодишњом судско-бележничком службом. Последица тога је, да се вођење сената, па и суђење у другом степену мора поверавати судијама, који немају

joш ни пет година судијске службе, услед чега долази и до те ано-малије да пресуде среских судија у другој инстанцији преиспитују судије по рангу млађи, са мањом судијском праксом и слабијим знањем. Од каквог је то утицаја на квалитет рада, није потребно истицати.

Трећа је карактеристична чињеница, да се у судском колегију налази и релативно велик број (14%) судија, који су то постали тек у зрелим годинама, дошавши к Суду из других струка (један из свештеничке, један из финансијске, један из учитељске и двојица из војносудске).

Што се судијског подмлатка тиче, и ту налазимо исто шаренило. Од двадесет судских бележника четворица су из Србије, седморица из Хрватске и Славоније, двојица из Црне Горе, двојица из Русије, а петорица из Војводине. Овде је дакле проценат Војвођана нешто повољнији, али још увек сразмерно незнатан.

Али, не треба заборавити, да су већина судских бележника дошли са београдског и загребачког свеучилишта, где се војвођанско право уопште не предаје.

Поред таквих околности, кад се не заборави оно што је у прошлом броју речено, да, наиме, од 36 судија са подручја Новосадског Окружног Суда, само шесторица владају мађарским језиком и да је само овима приступачна стручна литература те збирка закона и решење виших судова на потоњему, те кад се има у виду, да је трогодишња судско-бележничка пракса тек недавно уведена, посвема је природно да стање у погледу стручне спреме још увек није на оној висини, на којој би морало бити, те да је и оно елеменат правне несигурности, о којој смо раније говорили. Опажа се то нарочито у колебљивости судске праксе првостепених судова, релативно још увек доста честим грубим повредама Закона, нетемељитости образложења судских одлука и недостатку форме т. зв. *stilus-a curiae*, што је такође важна страна судског рада.

Дакако да овако млад судијски колегиј не може располагати ни са животним искуством и општим знањем у оноликој мери, колико је то за идеалан правосудни рад потребно, као што је напред изложено. Тенденција развитка модерног права, нарочито кривичнога, иде онамо, да се судији остави што већа и шира дискрециона власт. Међутим, да не дође до злоупотребе и веће штете но користи, ова претпоставља судију на потпуној висини, наоружаног и темељним стручним знањем и богатим животним искуством као и високим моралним особинама. Ова тенденција испољава се већ и у садашњем војвођанском правном систему, па нарочито систем обичајног приватног

права и компликовани прописи грађанског парничног поступка траже пуног човека за судију.

Што се морала тиче, може се рећи да је стање, према датим приликама, потпуно задовољавајуће. Судски колегиј је морално интактан и на потребној висини. Међу судијама и судским бележницима има леп број радника, прожетих свешћу о узвишености свога позива, пуних идеализма и амбиције, воље и љубави за рад, који, и поред тешког свог материјалног стања, несломљеном енергијом и устрајношћу врше своју дужност и раде на своме усавршавању и судијском васпитању. Било је, истина, и жалосних појава злоупотребе власти, недисциплине и лабаве савести, али су оне остале спорадичне и пролазне и може се оправдано очекивати да ће их постепено, утицајем позваних фактора и здравом селекцијом, с временом потпуно нестати.

Све у свему, ако правне прилике на подручју Новосадског Окружног Суда и нису ружичасте, нема разлога ни црном песимизму јер су, у главном, дати сви предуслови за здрав развитак и постепено њихово побољшање. Нема сумње, да је материјално обезбеђење судија и осталог судског особља један од главних услова таквом развиту. Остављајући по страни истину, да је материјална независност судија, поред њихове сталности и непокретности, угаони камен судске независности уопште, оно даје судији ведрину душе и топлоту срца, јача и развија у њему човекољубље и вољу за рад на добру човечанства у опште и тако ствара ону потребну душевну атмосферу за успешан судијски рад. Одсуство тешких брига и борбе за голи живот ослобађа му спутане енергије и омогућује му да се сав посвети своме позиву. Оно му ствара могућност да одржаје везе са друштвом и животом, без кога контакта нема животног искуства, нарочито познавања људи и социјалних појава уопште. На концу оно му даје и средства да набави стручне књиге и прати развитак у првом реду правних наука, а затим и људског духа уопште на пољу свих грана науке, књижевности и уметности и да на тај начин стекне и прошири своје и стручно и опште образовање, које смо навели као битни услов доброг судије.

Новим законом о судијама редовних судова побољшано је донекле материјално стање судија и судског помоћног особља и тиме учињен први корак у решењу овог основног питања нашег правосуђа.

О стању послова код Новосадског Окружног Суда и подручних Среских Судова говорићемо у следећем броју.

Др. Ернест Дијамант, судија.

О принудној нагодби ван стечаја.

(Свршетак).

Први битни критериј института ванстечајне нагодбе је то, да она мора бити принудна т. ј. да оно што реши већина принудом важи и за мањину. Ту принуду правно искоonstrуисати, тешко је, нарочито ако се служимо само појмовима и формулама римског права, што још увек радо чинимо. Има више теорија. У главном је теорија уговора и теорија пресуде. Но ни једна не одговара посвема. То је међутим само знак да и за овај институт као и у опште за прометно-правне институте важи мото Iheringa: „Кроз римско право, али и преко њега даље“.

Што се тиче питања, ко може да се послужи тим институтом, оправдан је одговор Нацрта: свако. Време сталешким повластицама престало је, а и нема разлога, да се благодат тога института подели само неким или да се неким одузме та благодат. Закони иду тако далеко, да сем физичним и правним лицима, па шта више и наследницима дају право молити тај поступак. То чини и Нацрт, који ће међутим морати узети у обзир, да ми у овом правном подручју не познајемо института *hereditatis jacentis*. Иначе ваља том приликом истакнути, да Нацрт у осталом свуда лепо води рачуна о још разноликим правним подручјима наше државе.

Што се тиче времена, када дужник има да тражи покретање тога поступка, нови закони одређују за то рок и то обично 15 дана од обуставе плаћања. Нацрт — мислим исправно — не садржи такове одредбе, али се разуме по себи, да то савестан дужник има одмах тражити, чим дође у положај, да је пасиван односно, да је обуставио плаћања. Одредба горе наведена, коју садрже многи закони, чини само сувишних препирака о тому, кад је то време наступило. А нагон за самоодржањем сили и онако сваког готово, да пре тражења тога поступка покуша вансудску нагодбу, ако то само није скопчано са великим потешкоћама или ако то само не би сувише одуговлачило целу ствар. Услед тога су односне одредбе Нацрта добре (чл. 1. и 6.). За случајеве еклатантних злоупотреба (кад је дужник побегао, кад нема уредно вођене књиге, кад неким нуди преко квоте, кад се већ једном користио тим поступком и т. д.) мора се установити пропис, према којем се молба ради покретања поступка има одбацити односно већ покренути поступак обуставити. И у том погледу садржи Нацрт добре прописе (чл. 5. и тачка 1. чл. 55.). Питање је само, да

ли пропис из друге алинеје чл. 6. не може да постане опасан односно да ли је он уопште потребан. Што се садржаја понуде тиче, Нацрт садржи добре прописе, а то нарочито за то, јер исти тачније прецизира и тако пружа бољу гаранцију против евентуалних злоупотреба. Добро је и то, што Нацрт у чл. 4. одређује и време, у којем се у понуди стављена обавеза има извршити, као и то, да јасно исказује принцип, да се у понуди не мора увек тражити попуст од дугова, већ да се нагодба може односити само на моделитет исплате дугова. Питање је само, не би ли требало јасније стилизовати и утврдити одредбу Нацрта, према којој дужник може веровницима и препустити један део или сву своју имовину, јер је за важности старог закона тај начин склапања нагодбе код спровођања наишао на велике потешкоће. На сваки начин садржај понуде мора у сваком случају да одговара темељном принципу *par conditio*, па је добро, кад и то Нацрт истиче. О самом том принципу као и о т. зв. минимуму говорићемо код прописа о садржају нагодбе.

Код питања о правом дејству покренутог поступка ради принудне нагодбе ван стечаја, важна су два момента: прво да се стане на пут навали поверилаца, који би хтели да се намире преко реда и без обзира на друге и друго, да се повериоци осигурају, да дужник неће, док траје поступак, ништа учинити, чиме би своју имовину отуђио или испред поверилаца сакрио. У погледу првог питања ми смо већ рекли, да је то темељно начело модерног правног схваћања о решавању случаја, када дужник према више поверилаца не може удовољити својим обавезама. У погледу другог питања Нацрт садржи нових прописа, који правнодогматски нису основани, али их Нацрт образлаже потребом праксе, дакле принципом опортунитета. Ту је прво новост, да у овом поступку, кад се потврди нагодба падају, уз права на засебно покриће, стечена оврхом, и овакова права, стечена добровољним чином дужника: а онда је друга новост, да се дужнику, кад за то постоји основани разлог, може и за трајања поступка ради принудне нагодбе ван стечаја одузети право управе над имовином. Да ли ће ти прописи имати жељени резултат и тим резултатом моћи оправдати своју догматску неоснованост, питање је, на које се тек а *posteriori* може одговорити.

Од органа овога поступка најважнији је нагодни управитељ. Његов делокруг означен је у главном појмовно, а у потанкостима потребом појединог случаја. Услед тога Нацрт добро чини, што тај делокруг само сасвим генерално одређује. О случају, када се дужнику одузима управа имовине (и та наравно онда предаје нагодном управитељу), већ смо говорили. Важно је овде питање опет то, да ли да

се за нагодног управитеља узимају правници или практичари. Па како смо код стечаја били за то, да се за кураторе маса узимају само правници, овде морамо свакако бити уз Нацрт, који за ту службу узима поузданог, стручно-вештог практичара (чл. 18.). То следи из појма и задатка овог органа. Свакако да — ради већ напред споменутих разлога — код избора ових управитеља ваља поступати са највећом пажњом. Нацрт настоји, да опасности, које би могле настати незгодним избором, нарочитим прописима одстрани. Ту је као новост овлашћење за Министра Правде, да по споразуму са привредним корпорацијама састави листе лица, способних за нагодне управитеље (чл. 18.), онда овлашћење, да пропише тарифу за трошак и награду овим управитељима (чл. 23.) и т. д. Нацрт се међутим — по мојем мишљењу исправно — није повео за Нацртом загребачке Коморе, према којем је суд код постављања нагодног управитеља везан за особу, коју повериоци изаберу, али им даје у толико већи утицај, него што су га до сада имали, јер на њихово основано тражење дозвољава смену постављеног нагодног управитеља. Иначе је нагодном управитељу сада увећан делокруг и у том смеру, што му Нацрт даје право и дужност, да преиспитује истинитост и постојаност пријављених тражбина. У погледу даљњих органа код овог поступка: нагодног поузданика и нагодног одбора, новост је Нацрта, да се ти органи т. ј. један од њих облигаторно имају придати нагодном управитељу (чл. 25.). Сами повериоци врше контролу управо кад гласају и услед тога ми ћемо о њима говорити у вези прописа о расправи. Што се суда тиче прво је питање, да ли да се те ствари предају на решавање инокосном судији или сенату. И једно и друго има својих предности, а има и својих мана. Инокосни судија ради брже, неформалније, а то одговара потребама овога поступка, но он лакше погреши и више се држи свог првог мишљења. Нацрт је врло спретно решио ово питање, кад је у главном поступак препустио инокосном судији и то евентуално и судији среског суда, а само решавање по најважнијим питањима задржао је сенату, којем је дао и надзорну власт према инокосном судији. (чл. 17.).

Код прописа о тражбинама у нагодном поступку најважнија је новост већ споменути пропис, којим се организацијама, које се баве посредовањем код склапања нагодбе, у погледу њихових трошкова дају предности (чл. 30. и 48/III.). Нацрт овде свуда говори о организацијама, па је питање, да ли се то уз одговарајуће каутеле не би могло применити и на појединце, који се евентуално тиме баве. Таких појединаца има најиме и у иностранству, а има их већ и у нас.

Тежиште поступка ради принудне нагодбе ван стечаја лежи у

самој расправи и стога закон настоји, да интересенте присили, да истој присуствују. Ако дужник не приступи, може се поступак и обуставити (чл. 34.), а суделовање поверилаца осигурава Нацрт тиме, што прихваћа досадашњи пропис, да се повериоци, који не дођу на расправу или који свој глас не дају у писменом поднеску (чл. 41.), рачунају као да гласају против нагоде. То нацрт не исказује *expressis verbis*, но то следи из чл. 46. Нема двојбе, да оваково решење тога питања има оправдања, јер се тиме силе повериоци, да се брину за своје ствари, а *iura vigilantibus scripta sunt*, но с друге стране се не сме заборавити, да је иначе опћенито један од основних принципа, да *qui abest, consentire videtur*. Наравно, да морају гласати само они, који то и смеју т. ј. којима право гласања није одузето или ограничено. Општи је наиме принцип свих закона о принудној нагодби, да се онима, који у погледу успеха гласања немају интереса (повериоци са правом на засебно намирење), не даје право гласа, а онима опет, од којих се ради блиске везе са дужником, не може очекивати непристрасан глас, да се дозвољава гласати само против, а не и за нагодбу. Нацрт добро чини, кад круг ових последњих проширује. (чл. 40/II. и 43.). Новост је Нацрта и то, да веровници за дати глас нису везани. (чл. 46.). Што се тиче прорачунања већине, Нацрт уводи новитет, јер уз већину по висини потраживања тражи и већину по броју присутних поверилаца. (чл. 46.). Да ли ће се то показати добрим, видеће се тек у пракси. Свакако се чини, да то може пружати гаранције против покушаја, да велики веровници изиграју мале.

У погледу прописа о садржају нагодбе, већ смо споменули, да је правно-догматски основан само један услов, *sine qua non*, а то је, да нагодба мора бити у духу темељног принципа модерног схваћања о том питању т. ј. принципа *par conditio creditorum*. И Нацрт узима то као основни принцип (чл. 47.). Но Нацрт садржи и изнимке од тог принципа, а то је прво онда, кад на то пристану сви заинтересовани, што је обзиром на принцип слободе уговора и принцип слободног располагања имовинским правима оправдано; а друго код новчаних завода, који се баве примањем улога на штедњу (чл. 60.), што се оправдава потребом нарочите заштите малих улагача. О том ћемо у вези свих нарочитих прописа за те заводе више говорити. У осталом то су, како се то обично каже, те изнимке, које потврђују правило. А правило је иначе у Нацрту за све фазе поступка конзеквентно спроведено. Ако понуда не одговара том принципу, молба ради покретања поступка се одбацује (чл. 5.); ако се то види после, поступак се обуставља (чл. 55.); а ако је нагодба већ примљена, ускраћује се њена потврда (чл. 52.). У осталом је уговор, који

вређа овај принцип, ништаван и што је дато против тога принципа, може се у року од две године тражити натраг (чл. 48.). О неваљаности нагодбе из разлога, што је повређен тај принцип и о праву због тога тужбом исту нападати, говорићемо касније (чл. 63.). Нацрт додуше садржи још једно ограничење слободе садржаја нагодбе, но велико је питање, да ли то треба да и остане. Нацрт наимае (чл. 5., 52. и 55.) одређује минималну квоту од 40%, испод које нема места поступку ради принудне нагодбе и испод које се таква нагодба не може потврдити. Нацрт се у том поводи за многим новим законима, који сви ту одредбу образлажу потребом практичног живота. Да ли ће резултати ово и потврдити, видеће се тек у примени. По мојем мишљењу сем догматске неоснованости, установљење минималне квоте и није целисходно. Ја не знам, зашто је потребно, да се н. пр. земљораднику, који је од прошле поплаве сасвим пропао или шумском предузећу, које је пригодом великих пожара шума настрадало или у опште особи, коју је затекла велика болест, несрећа или н. пр. знатна провална крађа, онемогући склапање нагодбе, када крај најбоље воље и дајући највише, што може, не може нудити ни 40%, а повериоци, који то све виде, драге воље пристају на мању квоту? А против злоупотреба у том смеру, да ће дужник мање нудити него што може, ту су повериоци, који такву нагоду не треба да приме те суд, који такву нагодбу не треба да потврди.

Сами прописи о потврди нагодбе (чл. 51—53.) не садржавају много нових прописа према досадањем закону. Само прописи о узроцима, због којих се потврда нагодбе може ускратити, друкчије су стилизовани (чл. 53.). Но држим не баш срећно. Мислим наимае, да ускрата потврде нагодбе само онда, ако она стоји у опреци са заједничким интересом веровника, није довољна, већ да треба дати прилике суду, да кад зато постоје основани и непобитни разлози, ускрати потврду нагодбе и онда, када она додуше не стоји у опреци са заједничким интересом поверилаца, јер они овим поступком свакако више добијају него у стечају, али када се она коси са општим интересом привредног живота, који захтева, да се, кад само зато постоје бездвојбено разлози, не одобри нагодба, коју су малодушни повериоци примили, а која додуше њима и пружа више, него што би добили у стечају, но која је таква, да је оправдано, да се против односне особе отвори стечај са свим својим последицама на част и грађански положај односне особе, као и са свим кривично-правним последицама. У погледу обуставе поступка Нацрт садржи пропис, када се поступак може обуставити (чл. 13. и 34.) и кад се он мора обуставити (чл. 55.). Међу одредбама последњег чланка најважнија је новост пропис

из тачке 5. према којем се поступак има обуставити и онда, ако се покаже, да је дужник тражио нагодбени поступак једино у намери, да тако изигра своје веровнике, а нарочито ако се покаже, да му мањка озбиљна воља или могућност, да испуни нагодбену понуду или ако је иначе очигледно, да неће доћи до нагодбе. О пропису из тачке 4., према којем се поступак има обуставити и онда, ако се за 90 дана не доврши, говорићемо у вези са прописима, који осигуравају брзину овом поступку. Ако не дође до нагодбе и над молитељем се *ex offio* отвори стечај, Нацрт садржи добру нову установу (чл. 57.), према којој пријаве тражбина учињене у току нагодбеног поступка, важе већ као стечајне пријаве.

Што се правног дејства нагодбе тиче, то се дужник прихватам нагодбене квоте по повериоцима решава вишка дуга и са овим вишком више никада не дугује и то ни натурално, па ма колико он после стекао. Баш због тога јасан је и велик замашај и озбиљна важност тога института, а оправдане су и велика пажња и озбиљне каутеле. Нацрт додуше познаје и изнимке од тога принципа, но оне су основане и баш служе учвршћењу самог принципа. По чл. 59. наиме тај опрост не важи за веровнике, које је дужник намерно прећутао, да их искључи од учествовања у нагодном поступку, ако само докажу, да услед тога и нису могли у том поступку учествовати. Новост садржи и пропис из чл. 60., према којем се извршење на основу отправка правоснажно потврђене нагодбе, изданог по суду и изватка из записника о нагодбеном рочишту, може одредити и против судужника те јемаца и платца, само ако су се ови писменом изјавом томе изрично подвргли. И овај је пропис добар.

Већ смо напред споменули, да Нацрт садржи нарочити одељак о ништавости и неваљаности нагодбе. У њему има пропис чл. 62., који је нов и пропис из члана 63., који се донекле разликује од пређашњег прописа из §-а 63. Члан 62. садржи наиме још једну изnimку напред споменутог принципа о отпусту дуга услед склопљене нагодбе, јер наређује, да тај попуст и остале погодности, које су дужнику дате, губе важност, ако дужник у року од 2 године буде извршном пресудом осуђен за лажно банкротство. Оправданост тог прописа јасна је. Мање је оправдана разлика члана 63., према пређашњем §-у 63., који говоре о праву тужбом нападати нагодбу. Чл. 63. наиме нема прописа о том, да је за ту парницу увек надлежан суд, који је водио нагодни поступак, а то је врло добар пропис. Могло би се чинити, да то произлази већ из члана 2. Нацрта, но мислим, да се тај члан односи само на територијалну страну важности поступка и да је донесен зато, јер је у погледу стечаја било мишљења, да се на

једној правној територији отворен стечај, не протеже без сваког ограничења и на сву имовину с других правних територија наше државе.

Што се општих наређења по нагодном поступку тиче, Нацрт у свом образложењу износи, како је настојао, да у том погледу буде бољи од досадањег закона и то тиме, што је прописе, који се односе на та питања, а који су у старом закону били поразбацани (§§. 11. т. 5. и 7., 14., 15., 59., 65. и 67.) скупии на једно место и што је избегавао позивање на друге законе, а то се код нас, крај разноликости правних територија препоручује. Што се самих прописа тиче, и према Нацрту је у првом реду главно правило, да је тај поступак неформалан. То захтева природа тога поступка, за који сваки формализам може само да је штетан. И због тога односни пропис из ал. 2. чл. 64. можда и није довољан. §. 15. старог закона у томе је погледу био бољи. Даље је основни принцип и постулат тога поступка: брзина и то не само из директног разлога: јер се само тако могу елиминирати неке секундарне штете, које одуговлачење овог поступка за собом повлачи. Нацрт је у том погледу задржао досадање прописе, који су осигуравали брзину поступка, а од нових прописа важан је пропис из т. 4. чл. 55. Нацрта, према којем се поступак има обуставити, ако нагодба за 90 дана не буде прихваћена. Тај се рок може продужити само за велика предузећа, којима припада особита важност за народно господарство и то по вишем, код нас Апелационом Суду; даље пропис, према којем се рок жалбама скраћује на осам дана (чл. 66.), онда пропис да против другостепеног решења нема места даљњој жалби (чл. 66.) и т. д. Коначно је основни принцип овог поступка: официозност. Суд и судија раде по званичној дужности и из властите иницијативе, а не решавају само по молбама странака и унутар граница одређених по њима. То је обзиром на то, да се овде ради о важним и општим интересима неопходно и услед тога је пропис чл. 64. Нацрта добар. Истина је, да се овде у првом реду ради о интересу поверилаца, који су у првом реду позвани да штите своје интересе, но они то често и не могу чинити, а често су у том погледу и нехатни. Сем тога већ сам код прописа о потврди нагодбе о суду изнео разлоге, ради којих је потребно, да суд врши контролу са више, народно господарствене тачке гледишта, па сам рекао, да ће суд изнимно моћи доћи и у положај, да, обзиром на тај општи интерес, донесе неко решење и онда, ако оно моментано стоји у опреци са нарочитим интересима поверилаца. Да ће се суд таквим прописом моћи служити само код неопходних и еклатантних разлога, не треба ни спомињати. У погледу правних лекова већ смо споменули нову установу Нацрта, да је рок жалбе 8 дана и да против

решења другостепеног суда нема места даљњој жалби. Од мање је важности нов пропис чл. 66., према којем и судужник и јемац имају право жалбе, што је обзиром на строжије прописе Нацрта у погледу њих оправдано. Међутим држим, да би Нацрту ваљало додати пропис, који је §. 59. старог закона познавао, а према којем по закону искључену жалбу одбацује првостепени суд; а ваљало би и наћи начина, да се онемогући улагање правних лекова по штротанима.

Већ смо напред били споменули, да Нацрт за новчане заводе, који се баве примањем улога на штедњу, садржи нарочите прописе. Споменули смо били и то, да су неки хтели те заводе сасвим изузети испод дејства овог закона, док су други опет тражили, да се принудна нагодба поново уведе само за те заводе. Нацрт у свом образложењу исправно наводи, зашто се решио да у место тога за те заводе само установљује неке нарочите прописе. Ти су прописи диктирани с једне стране потребом заштите малих улагача, а с друге стране компликованошћу посла свих завода. Од појединих прописа већ смо споменули пропис из члана 69., који садржи изнимке од основног принципа *par conditio*, а према којем треба првенствено намирити потраживање улагача до 10.000 динара, а за остатак улога може се улагачима уз пристанак већине непогодованих поверилаца дати и већа квота. Даљња је изnimка, да се код тих завода као нагодни управитељ може поставити и какав државни или приватни новчани завод (чл. 70.); онда да је постављење нагодног одбора облигаторно и да један члан тога одбора мора да је из реда улагача (чл. 71.); даље да се управа имовине може заводу одузети већ код оправдане сумње, да ће се извршити правни чин на штету поверилаца или да ће се — сем законом дозвољених изнимака — грешити против принципа *par conditio* (чл. 72.); коначно да се има изабрати нарочити поузданички одбор поверилаца од три лица и то опет са барем једним из реда улагача, који одбор има задаћу, да врши надзор над извршењем нагодбе (чл. 73.).

Прописи о казнено-правним наређењима према пређашњем закону (§. 64.) такођер су нешто пооштрени (чл. 74.), а то — како образложење вели — из разлога, да се и тиме онемогуће злоупотребе од стране несавесних дужника те да се само поштеним дужницима омогући склапање овакве нагодбе.

Рекли смо напред, да је то најосновнији предуслов за овај поступак и институт. Обзиром на то, а и обзиром на то, да су у том погледу под старим законом чињене велике злоупотребе, Нацрт добро чини, када је у првом реду и као најважнију своју задаћу сматрао, да систематски спроведеним новим прописима институт принудне нагодбе ван стечаја збиља задржи само за поштене дужнике, а да не-

савесне од његове употребе искључи. Нацрт то жели постићи, како сам рекао, целим низом нових прописа, које сам течајем расправљања у главном већ и споменуо. Ипак како је то најважнија задаћа Нацрта и како је само то питање од највеће важности, ми ћемо у кратко реасумирати и скупити све односне нове прописе Нацрта. Ту су у првом реду пооштрени прописи о тому, када суд мора и када може предлог, да се отвори нагодбени поступак, одбацити (чл. 5.); у вези с тиме су пооштрени прописи о обустави поступка (чл. 52.) те одбијању судске потврде о примљеној нагодби (чл. 55.). Да се ови прописи лакше примене, Нацрт наређује тачније исказивање и установљивање података (чл. 3.) и омогућује њихово претходно извиђање (чл. 6.). Онда Нацрт даје могућност, да суд већ за време поступка сузбије сваки покушај дужника, да изигра веровнике (чл. 55./5). У том настојању има и нагодни управитељ да помаже суд (чл. 22. и 26.), а тој сврси служи и пропис из ал. 5. чл. 13., према којем се дужнику, који изврши забрањене радње може одузети управа имовине или се може и цео поступак обуставити. Суделовање поверилаца са измишљеним потраживањем настоји Нацрт, у колико је то могуће, уклонити прописима из чл. 20./II., 36., 40./I—II. те 43. И пооштрени услови за прихват и потврду нагоде имају служити тој сврси (чл. 46., 52. и 53.). Коначно има да служи тој сврси и нови пропис из чл. 62. о ништавости нагодбе. Нацрт се нада, да ће свим овим прописима свести на минимум могућност, да се овај по себи добар институт опет злоупотреби. Колико се даде предвидети, Нацрт ће и у томе успети и када се једном и злоупотребе у примени принудне нагодбе ван стечаја онемогуће, неће више бити могуће ништа да се изнесе противу тог толико корисног и потребног института. Када се концем прошлог столећа у државама западне Европе толико расправљало о том институту, било их је и таквих, који су одвраћали од уважања овог института, јер да њиме лабави осећај људи о дужности извршења обавеза. Кад би се то могло уважити, онда би на то у данашњем времену послератног лакомисленог менталитета и нестале свести за дужност и одговорност ваљало обратити још већу пажњу. Међутим ваљда се не можемо сложити са неким немачким научником, који је тражио, да се ради елиминирања сваке злоупотребе са увођењем ванстечајне нагодбе чека дотле, док ће за човечанство уопште, а за привредне и трговачке кругове нарочито, сваки појединац толико вредити, колико удовољује примљеним обавезама. Док ти назори себи прокрче пут, трајаће још дуго, међутим привредне прилике не могу да чекају. Поновно увођење принудне нагодбе ван стечаја категорични је императив нашег привредног живота.

Др. Славко М. Ђирић.

Колективни радни уговори.

II.

Закон од 25. марта 1919. г. сачињава V. главу II. дела I. књиге кодекса о раду и има наслов: „Колективна конвенција о раду“ (чл. 31., 31. а., 31 б. и следећи.)

31. чл. II. дела I. књиге кодекса о раду овако дефинише колективну конвенцију: Уговор, који се односи на услове рада, а који је склопљен између с једне стране представника професионалног синдиката или једне групе радника, а с друге стране од представника професионалног синдиката или једне групе послодаваца или више њих послодаваца или само једног.

Тај закон детерминише обвезе примљене од једне уговорне странке према другој и говори о извесним условима, које треба да испуњавају појединачни радни уговори, које особе везане колективним радним уговорима, склапају било међусобно или са трећим лицем за врсту рада, који је предмет те конвенције (чл. 32., ал. 2).

Колективна конвенција се разликује врло јасно од појединачног уговора.

Колективним уговором „нико се не обвезује да ради нити да ће узети радника у најам.“¹⁾ Уговор има само за циљ, да фиксира услове под којима ће се склопити појединачни уговори између послодаваца и радника.

Услови колективне конвенције су материјални и формални.

Материјални услови се односе на правну способност странака, које преговарају. Закон се ту показао врло широкогруд. Морамо споменути пре свега, да колективна конвенција може бити склопљена с једне стране од једне групе послодаваца или једног послодавца, а с друге стране од једне групе радника. Дакле потребна је колективност код уговора од стране радника. Но закон не тражи да та колективност, па ни група послодаваца, ако су они уговорна странка, морају бити правна особа. Уговорна странка може бити и недекларирано удружење или обичне групе *de facto* као н. пр. штрајкачки комитет.

Затим се тражи од представника професионалних удружења или сваке друге групе, да могу радити само у смислу статутарних стипулација те групе или према нарочитом решењу те групе или према

1) Colson: Bulletin de la Société d' études législatives 1907, Стр. 182.

специјалним писаним мандатима, које су појединци добили од свију чланова те групе.

Предмет те конвенције мора бити као и код сваког уговора одређен и законом дозвољен. Треба споменути да чл. 31. х. закона сматра правоваљаним „диспозиције колективне радне конвенције, којим странке остављају десигнираним арбитрима или који ће бити десигнирани у одређеној форми, да донесу пресуду у целом или делимичном спору: који се може појавити у току извршења те конвенције“.

Формални услови колективног уговора су следећи: уговор пре свега мора бити писмен, јер иначе не важи (чл. 31. е.); затим конвенција мора бити јавна, те ако није сачињена код мировног судије, она мора бити депонирана у секретаријату Савета, који решава спорове између послодаваца и радника (*Conseil des prud' hommes*). Док није конвенција депонована дотле нема важности.

Особе обвезане конвенцијом су:

1.) Послодавци и радници, који су потписали конвенцију, као и они који су дали лично специјалан мандат, да се у њихово име преговара.

2.) Они, који су за време склапања конвенције чланови групе, која је уговорна странка у тој конвенцији.

3.) Они, који си чланови једне групе, који доцније приступају тој конвенцији.

4.) Они, који доцније улазе у групу, која је уговорна странка у тој конвенцији.

5.) Послодавци, који доцније приступе тој конвенцији.

Сваки професионалан синдикат или каква група послодаваца и радника могу доцније приступити колективној конвенцији рада са пристанком уговорних странака.

Када је једна колективна конвенција склопљена или продужена на једно неодређено време, свака група послодаваца или радника који су везани том конвенцијом, могу се ослободити ње нотификујући свој одустанак свима осталим странкама с којима је уговор потписан и у секретаријату суда где је конвенција депонована. То мора бити учињено месец дана унапред.

Када одустанак једне групе не повлачи за собом разрешење конвенције, друге странке могу за десет дана од нотификације пријавити свој одустанак од конвенције.

Одустанак једне групе повлачи пуним правом одустанак свију чланова те групе.

Када је колективна конвенција рада склопљена на једно неодређено време или продужена *tacite* на једно неодређено време, сваки члан једне групе послодаваца или радника, који је уговорна странка може одустати излазећи из групе, само ако се није лишио тог свог права, но мора тај свој одустанак нотификовати месец дана унапред у секретаријату суда, који решава те спорове. Свака конвенција, којом би се послодавци или радници одрекли тог свог права одустанка, без важности је.

Групе послодаваца или радника, које су везане колективном конвенцијом рада, су обавезне, да ништа не раде што би довело у питање лојално извршење исте. Оне гарантују, да ће исте бити извршене као што је условљено.

Евидентно је, да свака особа, везана конвенцијом, као и послодавац, који је лично уговорна странка, затим сваки члан једне групе везане конвенцијом, морају поштовати прописе при склапању појединих уговора. Но они могу склапати појединачне уговоре са трећим лицем, са особама, које нису везане колективном конвенцијом. У том случају закон решава, да су обавезани поштовати прописе колективне конвенције, осим ако није уврштена у истој конвенцији противна клаузула (чл. 31. а.)

Странка, која је везана колективном конвенцијом рада, која ју везује и према трећој особи и која би према овој примила услове, који се противе правилима те конвенције, може грађанским путем бити тужена због неиспуњавања примљених обавеза (чл. 31. р.)

Групе, које су способне да се парниче пред судом, а које су везане колективном конвенцијом рада, могу у своје име покренути парницу ради одштете против других група, које су уговорне странке, као и против појединих чланова и свију особа, које су везане уговором, ако повреде уговорене обвезе (чл. 31. т.) Није потребан мандат од тужитеља ради покретања парнице.

Уговорне странке треба да стипулишу, да конвенција важи било за сва места или за извесну област или за једно место, односно за једну или више фабрика. Колективна конвенција рада се склапа на одређено и неодређено време, или док траје извесно подузеће. Ако је склопљена на неодређено време, може престати вољом једне уговорне странке. Одређено време не може трајати дуже од 5 година.

Критичке примедбе на закон о осигурању радника

I.

Општа основна начела.

Културни ниво и осећај пријемљивости према социјалном животу законодавства једне државе најбоље потврђује та чињеница, кад узмемо у обзир, колико има социјалних закона, који су од законодавства донети и у практични живот пресађени и колика је њихова специфична тежина. Ко посматра друштвене потребе услед огорчене борбе свакидашњег живота, тај ће запазити, да државни механизам обично или не опажа или касно опажа ону огромну пустош, која је почињена у људском материјалу, тој најдрагоценијој врсти природе и да ширење те пустоши треба са превентивним средствима спречити не само по потреби јавног живота, већ и са гледишта извесне више етике и друштвене политике.

Наша држава је на жалост јако заостала на пољу социјалног и хигијенског законодавства у поређењу са социјалним законодавством напредних земаља. Убилачки рат, који је десетак година вођен а поред њега трајна оружана приправност, били су природни узроци, да се поред иначе посебних обртних и пољопривредних наших односа није могао друштвени и политички дух јавности са жељеном снагом скренути на она питања, која у област социјалног законодавства треба да унесу живости и полет.

Међутим развијеније социјално законодавство држава, које нас окружују, као и оних, које су од нас већма удаљене, није могло остати без уплива на нас, него су идејне струје које доминирају у њиховом социјалном законодавству, присилиле водеће политичаре наше државе да се озбиљно позабаве са питањима социјалног законодавства, да би и ми могли корак држати са напреднијим законодавством културних индустријских земаља.

Прва а можда и једина законска творевина већег стила законодавства наше државе била је закон о обавезном осигурању обртних, трговачких и осталих намештеника за случај болести, несреће, изнемоглости, старости и смрти, који је обнародован 14. маја 1922., а ступио у живот 1. јула 1922. год. На донашање овога закона законодавно тело је највише због тога било принуђено, што је услед нове државне групације, у већини ослобођених крајева већ постојала основна

идеја самога закона и ова идеја — била је, ма да у извесном погледу дивергентна, али у главним потезима сагласна, и у практични живот пресађена. Тако је у Словенији и Далмацији био на снази аустријски закон о осигурању, у Хрватској и даље у Војводини важио је мађарски закон о осигурању радника непосредно пре уједињења и после уједињења. У Босни и Херцеговини од 1909. године био је у важности посебни закон о потпори за случај болести, који међутим због претеране децентрализације није у свему могао да задовољи потребе заинтересованих осигураника. У Старој Србији били су у снази §§. 85—97. закона о радњама од 1910. год., који су истина регулисали осигурање за случај болести и несреће, али сам закон није могао ступити у практични живот, јер је ускоро Србија ступила у рат и била приморана годинама под оружјем држати баш оне заинтересоване, на које би се обавезна снага закона у првом реду протегнула. Црна Гора била је једина, где уопште није било сличног социјалног закона.

После оваких претходних околности морало је законодавство да озакони своју готовост за унификацију законодавства на овом пољу, а по својим утицајима још се не може ни оценити велика важност овога закона. Наше законодавство правилно је схватило ствар, када је за основу унификације узело онај закон, који је у Хрватској и Војводини већ био у снази и који се у појединостима најбоље слагао са аустријским законом о осигурању радника. Тако је онда ступио у живот закон о обавезном осигурању радника за случај болести, непогоде, изнемоглости, старости и смрти, који се у основним начелима већим делом слагао са основним начелима XIX. законског чланка од 1907., а који је у Хрватској и Војводини још од раније важио.

Најглавније основно начело овога закона је обавезно осигурање за случај болести, несреће, изнемоглости, старости и смрти. Недостатак му је, што истовремено не обухваћа осигурање радника за случај незапослења, даље не обухваћа обавезно осигурање пољопривредних радника за случај болести и несреће, али ипак за решење овога питања пружена је нека нада са једном обавезном одредбом која се налази у 3. тачци 6. §. закона о осигурању радника и по коме има да се изда једна уредба, која ће регулисати обавезно осигурање пољопривредних радника за случај болести, несреће, изнемоглости, старости и смрти, а која ће се издати у року од једне године рачунајући од ступања у живот закона о обавезном осигурању обртних радника и других намештеника. Истина је, да је једном каснијом одредбом финансијског закона ова одредба стављена ван снаге, односно да је рок о излажењу ове већ споменуте уредбе про-

дужен на неизвесно време, али императивној одредби закона ипак се може само за неко време противстати, те ће ипак наступити оно време зреле разборитости, у коме ће се са хоризонта социјалног осигурања повући мутни облаци, престаће притисак летаргије и ништа више неће на пут стати томе, да се сва она очекивања обистине, која су везана за социјално осигурање радника, који су на бојном пољу живота — услед свога напорног рада — болешћу нападнути или изнемогли, узевши у обзир узвишену идеју и практичну вредност осигурања.

Друго основно начело овога закона је, да су административни послови око осигурања за случај болести, несреће, изнемоглости, старости и смрти поверени једној јединственој организацији, Средишном Уреду за Осигурање Радника — са привременим седиштем у Загребу — који као централни орган месне послове осигурања врши путем већ постојећих и бити имајућих провинцијалних органа, тако званих окружних уреда за осигурање радника и у чијем деловању има извесног централизма.

Једно од најважнијих начела овога закона, које се доста не цени, јесте изградња читавог комплекса осигурања на начелу самоуправе. Захтеви заинтересованих у осигурању само се тада и тим начином најбоље могу задовољити, ако се организација осигурања оснује с обзиром на оне, који су, по снази закона, дужни да највише материјалног терета снашају. Осим великих државних и друштвених интереса, који су везани за социјално осигурање — са гледишта социјалне правде и мира, било би неправедно кад заинтересовани не би могли вршити своје право и уплив на оном терену где је законодавство за остварење циљева човечанства и народног здравља оживотворило једну установу, која има да служи у првоме реду за очување и неговање телесне сигурности најзапуштенијег и најнезаштићенијег друштвеног слоја. Наше законодавство респектујући ону велику снагу самоуправног живота, која се налази у креираним организацијама закона о обавезном осигурању за случај болести и несреће баш обртних и трговачких намештеника и значај социјалног осигурања са гледишта његовог развика —, оставило је одрешене руке заинтересованима, који спадају у опсег закона и то у правцу, да у случају болести, несреће, изнемоглости, старости и смрти могу непосредно своје ствари и ствари свију својих сами посвршавати. Ма да послодавци, који су увучени у опсег закона, у извесном случају привидно морају да сnose веће материјалне жртве у интересу одржавања ове социјалне установе, — јер док за осигурање у случају болести, изнемоглости могу да половину пристојбе својих намештеника одбију

од њихових берива, дотле пристојбе за осигурање у случају несреће морају сами да плаћају и на име тога ништа не могу одбити од принадежности својих намештеника, насупрот томе законодавац у питању самоуправа није према снашању терета, него сагласно захтевима целисходности поставио паритетни систем представништва.

Ово је врло важна чињеница због тога, јер се и данас често чују они приговори, који паритетни и заступнички систем хоће да уреди на тој основи, да само радеништво — које у управљању установе показује већу заинтересованост, — задобије превласт у установи, што се коси са начелом самоуправе.

Признање начела самоуправе, природно је повукло за собом изузимање спорних питања о осигурању испод надлежности редовних судова и уврштење ових питања у делокруг изабраних радничких судова о осигурању, који су судови за ову циљ установљени. У овим судским организацијама поред једног судије по позиву, кога именује Министар Правде — седе приседници изабрани од стране заинтересованих, те под вођством судије по позиву пресуђују у свима оним спорним питањима, која се односе на законом одређене отштете и остале принадежности, а која искрсну између заинтересованих чланова и органа административне установе.

Касније, имаћемо још прилике да поједине одредбе закона у појединостима испитамо са гледишта, да ли императивне одредбе закона одговарају захтевима практичног живота и да ли се данашња спора и бирократска администрација, којој јако приговарају и послодавци и радеништво, — слаже са социјалним циљем и опредељењем социјалне установе и да ли она заиста може да удовољи захтевима заинтересованих, на осигурање обавезних лица. Међутим судећи по овим уопште познатим основним начелима — неоспорно се може установити, да је са стварањем овог социјалног закона — наша држава учинила велики корак напред на пољу социјалног законодавства и ма да примена закона у практични живот више пута је код заинтересованих изазвала оправдани револт, ипак се не може порећи, да закон задовољава једну такву друштвену потребу, која није на одмет једној држави од које је рат захтевао много крви и која је још увек у препороду и живи у добу у ком је уложила пун напор за прелаз у мирну производњу.

Неке напомене уз Т. бр. 138. и 33. таксене тарифе.

Већ самом том околношћу, да је закон о таксама Краљевине Србије у значајним својим деловима проширен на остале крајеве наше државе, а без довољног обзира на законе и правне институције ових крајева, настало је у погледу наплате разних такса у тим крајевима прилично каотично стање. Но знатно погоршава ово стање још и та чињеница, да се многе одредбе таксног закона неисправно тумаче, мада се са мало добре воље може пронаћи интенција законодавчева и ствар извести на чистац.

Закон о таксама сваљује на грађане извесне терете, понекад веома значајне. Већ само са тога разлога не може се тај закон екстензивно тумачити, него се такса само онда може убрати, кад је то закон предвидео и само за оне предмете, који по закону потпадају под таксу. Свако екстензивно тумачење закона о таксама може нас лако одвести на клизави пут странпутице или самовољи, оно је увек мање више произвољно. Одиста је чудна ствар, да се на пример у неком спору од само неколико хиљада динара од стране суда у свима форумима савесно и брижљиво поступа, установљава се тачно чињеничко стање и решава се правно питање имајући увек у виду закон, а у питањима таксе наплаћује се често по неколико стотина хиљада динара на основи олако и без икакве законске основе издатих расписа и упутстава, у којима се закон до немогућности екстензивно тумачи.

За доказ постојања поменутог каотичног стања могло би се навести безброј случајева, но то се каотично стање нарочито огледа у примени Тбр. 138. кад се нека честица отписује са теретом или без терета, те у примени Тбр. 33., кад је реч о делимичним брисовним дозволама.

I. У другој алинеји напомене уз Тбр. 138. вели се: „Кад се обезбеђење проширује, плаћа се нова такса.“ Већ по самој природи ствари јасно је и не може бити спорно, да се обезбеђење проширује само онда, кад се протегне још ни неке нове објекте, нове предмете, на којима до сада обезбеђење није постојало, кад дакле уз постојећу долази још нека нова, до сада неподвезана подлога обезбеђења.

Под тачком 5. члана 123. Таксног Правилника (уз Тбр. 138.) каже се: „Као проширење обезбеђења сматра се свако тражење измене у погледу нових објеката обезбеђења или у погледу повишења целокупне суме обезбеђења“. Кад се сума обезбеђења повиси (н. пр. од 50.000 на 90.000 динара) јасно је, да се за разлику између повишене и првобитне своте (на 40.000 динара) има наплатити такса из Тбр. 138. Но кад је реч о објектима обезбеђења, проширење обезбеђења и по наведеној одредби самог Таксног Правилника постоји само онда, кад се обезбеђење протеже на нове т. ј. до сада неподвезане објекте.

Ако дакле на имену Петра Николића постоје у фунтовном улошку број 830. општине Стари Сивац објекти под А. I. 1—2. II. 1—4. III. 1—5. и IV. 1—2., а на тим свима објектима постоји укњижено заложно право за 300.000 динара у корист Опште Кредитне Банке, те се објекат под IV. 1—2. (једна слатина од 42 хвата) на основи уговора о продаји и куповини са теретом од 300.000 динара преноси у фунтовни уложак бр. 980. исте општине на име Душана Влашкалића (који је ту слатину само зато купио за 500 динара, да би са друма лакше дошао до своје оранице), онда не постоји никакво проширење обезбеђења, јер заложно право за 300.000 динара постојало је на објекту под IV. 1—2. и пре отписа и преноса на име Душана Влашкалића. Сва је промена у томе, да је објекат под IV. 1—2. пре био у улошку број 830. на имену старога, а сад је у улошку 980. на имену новог власника, но тиме обезбеђење није проширено, кредитор тиме није добио нов објекат (нову подлогу) за своје обезбеђење, нити је кредитор тиме нешто боље обезбеђен, што је наступила нека промена у бројевима уложка и у имену власника.

Међутим по 12. тачци расписа Генералне Дирекције Пореза број 9600 1924. од 6. марта 1924. у оваковим случајевима има се обратити такса из Тбр. 138., па фунтовне власти то и чине. Од Душана Влашкалића тражиће се дакле 3.005 динара за теретни отпис слатине купљене за 500 динара, т. ј. шест пута толико, колико сам купљени објекат вреди. Ако је ово правично и ако има смисла, онда се одиста морамо упитати: шта је неправично и апсурдум?! А да се не мисли, да је овај пример наведен само ради ефекта, могу се навести примери фактичних случајева. Тако је кр. срески суд у Сомбору расправио једну оставину, која се састоји из једнога јутра земље и једне сељачке куће у Чонопли. На целој оставини укњижено је још 1863. године заложно право и то као узгредна хипотека за 1,800.000 холандских форината. То потраживање вероватно саде већ ни не постоји. Оставину наслеђују два наследника, један добија кућу, а други земљу. На основи правноснажне оставинске распоредне одлуке има

грунтова власт у Сомбору да преведе правом наслеђа оставину на име наследника, те би та грунтова власт имала у старом улошку, у коме се налази саде и кућа и земља, превести кућу на име наследника, који је добио кућу, а земљу имала би отписати у нови чонопљански уложак и онде превести на име наследника, који добија земљу. Но може грунтова власт да у старом улошку остави земљу, а у нови уложак да отпише кућу.

По распису Генералне Дирекције Пореза има саде грунтова власт, да наплати по Тбр. 138. за отпис с теретом 1% од 1.800.000 холандских форината дакле 1% од *circa* 30.600.000 динара, што чини *circa* 396.000 динара. По себи се разуме, да вредност нити сељачке куће нити једног јутра земље, нити оба објекта заједно не чини ни пети део неисправно тражене таксе. Но сем тога, што се без законске основе тражи хорибилна свота, настаје још питање, који наследник треба да плати ту огромну таксу? Ако ову таксу плаћа онај наследник, чији се објекат отписао у новоотворени уложак, може ли грунтова власт према томе, чији је објекат отписала, свалити напросто по својој вољи терет од 396.000 динара на овог или оног наследника?

Може се, нема сумње, навести још безброј фактичних случајева из праксе, који већ и са хорибилним нумеричним резултатом довољно речито и еклатантно доказују сву апсурдност тражења таксе из Тбр. 138. при отпису са теретом.

По 12. тачци реченог расписа „кад се тражи отпис честице из неоптерећеног грунтовног улошка и пренос у оптерећени уложак, има се наплатити такса по Тбр. 138. таксене тарифе као за проширење обезбеђења“. Кад се нешто преноси из неоптерећеног улошка у оптерећени уложак, кад дакле на пренесеном објекту ни нема никакова терета и кад на пренесени објекат не долази никакав терет, самом том чињеницом, што се преноси случајно баш у такав уложак, у коме има додуше терета, али само на оним објектима, који су се пре преноса налазили у том улошку, онда се морамо у чуду упитати: где је ту проширење обезбеђења? Јасно је дакле, да се и у овом случају потпуно незаконито тражи такса.

II. Но ово каотично стање постоји и у примени Тбр. 33. код делимичних брисовних дозвола.

Прва алинеја Тбр. 33. гласи: „За потврде или признанице којима се потврђује пријем сопствене суме или предмета плаћа се такса по вредности примљеног предмета 1/2 %“.

Из овога текста закона, као и из 1. тачке члана 55. Таксеног Правилника (уз Тбр. 33.) види се јасно, да се такса од 1/2% може

наплатити само онда, кад се потврђује пријем сопствене суме новца или новчаних предмета. Не може се дакле ова такса наплаћивати иза других правних послова, а давање писмене дозволе, да се неко заложно право брише, не долази под појам пријема сопствене суме новца или новчаног предмета. Са тога разлога разне постојеће таксене тарифе одвојено (посебно) говоре о потврдама (признаницама квитама) под једним, а опет одвојено (посебно) о брисовним дозволама под другим бројем таксене тарифе. На пример војвођанска таксена тарифа о потврдама (признаницама, квитама) говори у 101. тарифном броју, а о брисовним дозволама у 92. тарифном броју. Заложно право може престати битисати и онда, кад потраживање постоји и надаље. Кредитор може одустати од заложног права и дозволити да се исто брише и онда, кад му цело потраживање, на које се заложно право односи, остаје нетакнуто и надаље. Према томе, ако се у брисовној дозволи налази и потврда пријема суме, има се наплатити такса из Тбр. 33., али ако се та потврда не налази у брисовној дозволи, онда се може наплатити само она такса, која се плаћа за брисовну дозволу. Но сем тога ваља имати на уму, да има случајева, кад заложно право постоји укњижено, а потраживање које би имало да се обезбеди тим заложним правом, никад ни не постане, никад се ни не роди. Кад на пример благајник неке банке дозволи, да се укњижи заложно право на његове непокретнине за 500.000 динара за евентуалан мањак, који би настао у благајни услед његова неправилног рада, а престанком његове службе установи се, да никаква мањка нема, у корист банке није настало никакво потраживање, па тако банка при истављању брисовне дозволе ни нема шта да прими, нити потврђује пријем било чега. Исти је случај на пример код брисања женидбених кауција бивших аустроугарских официра. Кад нема и не може бити потврде о пријему нечега, како се може тражити такса из Тбр. 33. „за потврде или признанице, којима се потврђује пријем?.....“ Кад дакле закон није *expressis verbis* рекао, да се такса из Тбр. 33. протеже и на брисовне дозволе, не може се за исте наплатити та такса.

Ипак се према 13. тачци поменутог расписа Генералне Дирекције Пореза број 9600/1924, има и за брисовне дозволе наплатити такса из Тбр. 33. и онда, кад се у њима не потврђује пријем дуговине.

Пошто се према наведеном брисовне дозволе не могу таксирати по 33. и ни по другом броју таксене тарифе проширеног таксеног закона Краљевине Србије, биће таксиране по одредбама таксених закона појединих покрајина, јер према 25. члану закона о државној трошарини, таксама и пристојабама од 27. јуна 1921. и 7. члану за-

кона о изменама и допунама у законима о таксама и пристојбама од 25. октобра 1923., прописи таксених закона појединих покрајина, у колико поменутим законима нису замењени, допуњени, измењени или укинати, остају и даље у важности.

Но многе грунтовне власти наплаћују таксу од $1/2\%$ из Тбр. 33. и за делимичне брисовне дозволе т. ј. у оним случајевима, кад се заложно право само са неких објеката брише, док на другим објектима остаје и то тако да траже $1/2\%$ од целокупне укњижене своте и сваки пут приликом сваког делимичног брисања заложног права дакле приликом сваког смањења подлоге обезбеђења. Према томе ако један већи град у сврху ублажења оскудице у становима један погодан објекат парцелише и направи 300 парцела, те их појединце продаје ради зидања кућа, али град има на свом целом иметку од неколико стотина јутара земље па дакле и на парцелисаном објекту укњижен зајам 1,000.000 динара, када поједини купци на основи уговора о продаји и куповини, те делимичне брисовне дозволе бестеретно укњиже своје право власништва, тражећи се за 300 делимичних брисовних дозвола 300 пута по $1/2\%$ дакле свега 150% , т. ј. у име таксе из Тбр. 33. наплатиће се 1,500.000 динара за брисање своте од 1,000.000 динара са парцелисаног објекта, док ће укњижена свота од 1,000.000 динара и надаље остати на свом осталом подвезаном иметку укњижена, и када једном буде исплаћена, наплатиће се такса од $1/2\%$ из Тбр. 33. још једном дакле 301 пут. Свота укупно наплаћене таксе биће дакле добрим већа и од саме своте укњиженог зајма, а такса од $1/2\%$ иза сваке поједине брисовне дозволе од 5.000 динара биће веројатно већа и од саме куповне цене парцеле. Дабоме да оваково поступање неће дати полета зидању.

*

Но недаћа није само у томе, да се рђавим тумачењем закона незаконито убирају у име такса хорибилне своте, него и у томе, што ово убирање толико отежава рад судовима, а нарочито грунтовницама, да ће грунтовнице — ти темељи реалног кредита — за даљих десет година са овога и са разлога помањкања особља постати једна велика рпа безвредносног папира. Вредност грунтовнице наине лежи у њеној прегледности, а да буде прегледности, несме бити значајне рештанције. Но кад запањене странке добију позив да плате таксу од неколико хиљада или стотина хиљада динара, или не плате таксу или се послуже правом жалбе. Али пошто се до уплате таксе ствар не сме мериторно решити, а решење међувремено приспелих поднесака зависи од тога како ће се решити поднесак, у коме такса још није плаћена, налазимо

у многим улошцима по 10 и 20 ивичних забележака, у којима нема мериторног решења. У таквим улошцима се стога не види право стање, а да би се сазнало право стање, мора се у архиви погледати 10 и 20 нерешених предмета.

Службеници судова међутим и против свог уверења морају да примењују одредбе расписа Генералне Дирекције Пореза бр. 9600/1924. јер су везани 43. чланом закона о таксама, а сем тога и материјално одговарају за таксе. По задњој алинеји 43. члана закона о таксама наиме „сва објашњења, тумачења и упутства, која изда Генерална Дирекција Посредних Пореза о примени прописа закона о таксама обавезна су за све власти“, према томе и за све (па и више) судове. Уставом и законима загарантована је додуше независност суда, но ипак по овом законском пропису обавезна су и за независне судове не само објашњења, него чак и упутства Генер. Дирекције Пореза дакле једне власти, која при своме раду има у виду првенствено фискалне интересе. Свакако је међутим карактеристично и ваља нагласити, да је Државни Савет као призивни форум Генер. Дирекције Пореза, који по 23. члану закона о државној трошарини, таксама и пристојбама и 209 члану Таксеног Правилника решава жалбе поднесене против решења Генер. Дирекције Пореза у једном конкретном случају при решавању једне жалбе у својој пресуди број 2388/1926. изрекао, да распис Генералне Дирекције број 9600. од 6. марта 1924. није у сагласности са одредбама закона о таксама.

Имајући све ово у виду, при доношењу новог закона о таксама најцелисходније би било ствар тако уредити, да финансијске власти наплаћују неплаћену или недовољно плаћену таксу, а судови да тога ради само извештавају финансијске власти у оним случајевима, кад такса није никако или није довољно плаћена, али да иначе поднеске мериторно решавају без обзира на мањак таксе. Но ако се и остане при садашњем систему, да судови сами наплаћују таксу, одредба задње алинеје 43. члана закона о таксама има отпасти, а једнакост и хармонију у примени закона ваља осигурати на тај начин, да се право тумачења закона даде у компетенцију Државног Савета као врховног административног суда, те да само та тумачења могу бити обавезна за власти.

Пошто рђавом применом непотпуних закона сами свој напредак спутавамо и обарамо свој углед и кредит и у иностранству, Адвокатска Комора и адвокати би само учинили част себи и свом позиву кад би ради елиминирања поменутих недаћа, а у интересу правног поретка и правилне примене закона обратили пажњу надлежнима, да је већ крајње време, да Генерална Дирекција Пореза ревидира свој

распис број 9600/1924., те да *expressis verbis* стави ван крепости горепоменуће одредбе тога расписа, које се не заснивају на закону; а нарочито:

1. да изрече, да се код било теретног било бестеретног отписа честица и преноса истих у други грунтозни уложак не плаћа такса из Тбр. 138. и

2. да изрече, да се за делимичне брисовне дозволе не наплаћује такса од $1/2\%$, из Тбр. 33. него само онолико, колико се узима за обичне изјаве.

Др. Александар Табаковић,
правни саветник Новбсадске
Продуктне и Ефектне Берзе.

Има ли право Министар Трговине и Индустије да ништи одлуке берзанског изабраног суда.

Према члану 121. Статута Продуктне и Ефектне Берзе у Новом Саду против решења берзанског изабраног суда по покренутом питању о надлежности има места жалби на Управу Берзе. Управа Берзе овде фунгира дакле као неки виши жалбени суд који има на другом степену да донаша о томе одлуку да ли се суд држао законских и статутарних прописа у погледу своје надлежности.

О мудрости и целисходности ове одредбе која је узета из Статута Београдске Берзе дало би се одиста много говорити. Друга и виша инстанција већ по самој природи ствари требала би да располаже са већим ауторитетом од подређеног јој првостепеног суда и да већ по свом саставу, знању и искуству својих чланова пружа више гаранције за правилно пресуђивање подастретог јој спора. Иначе жалба на ту вишу инстанцију не би имала никаквог смисла. Како је међутим Управа административни орган берзе и пошто чланови Управног Одбора претежним делом — изузев врло ретких случајева члана 121. Статута — у опште не суделују у суђењу, то је њихово искуство и разумевање судских ствари по правилу још мање од искуства и знања чланова изабраног суда. Другостепено решење Управног Одбора услед тога нипошто не пружа више јемства за правилније пресуђење. Али то још није све. Управа је највиши *административни* форум берзе, пренашати дакле на њу судске функције, значи једно кобно мешање административне и судске делатности: значи доводити у питање судску независност.

Када се једанпут пође овим погрешним путем, не зна се, где ће се застати. Пошто Министар Трговине и Индустрије има по Закону о Јавним Берзама и према статутима свих наших берза широко право надзора над целокупним радом берзанске управе, то он себи на темељу тих прописа извађа право да контролише и уништи не само акта Управе административне природе него и оне њезине одлуке које донаша као жалбени суд по покренутом питању надлежности берзанског изабраног суда. Ово погрешно схватање ослања се поглавито на једно такођер скроз погрешно решење бившег Државног Савета Краљевине Србије од 10. августа 1907. године бр. 5180.

О незаконитости и штетности ове праксе држимо да не треба губити много речи. Решење питања надлежности берзанског изабраног суда (дакако у односу према компетенцији редовних државних судова) је евидентно чисто судски акт с којим административне власти не могу имати апсолутно никаквог посла. Када се ради о томе да ли ће по једном грађанско-правном спору пресуду изрећи редовни или пак берзански као ванредни државни суд, на једанпут долази г. Министар Трговине и Индустрије да одлучује као арбитер. Не знамо заиста којим правом! Где је ту подела управних од судских власти која је загарантована нашим државним Уставом и која је једна од најосновнијих начела у опште сваке правне државе! Несумњиво се овде ради о једној грубој повреди Устава и о једном исто тако грубом покушају увођања кабинетске јустисије у наше судство.

Министру Трговине и Индустрије може се признати право надзора и над судом берзанског изабраног суда, али тај надзор може наравно да обухвата само административну страну дјелатности суда а нипошто и саму судску дјелатност у техничком смислу. И Министар Правде врши надзор над редовним државним судовима и исто тако као што је смешно чак и помислити на то, да би Министар Правде могао решавати као највиши форум по питању надлежности редовних судова, немогуће је предпоставити и то да је Министар Трговине и Индустрије овлашћен да у задњој и највишој инстанцији по покренутом питању надлежности берзанског суда одлучује.

Питање је сад како се може заинтересована страна бранити против овог поступка Министра Трговине и Индустрије. У једном конкретном случају нападнуто је једно оваково решење Министра путем жалбе код Државног Савета и Државни Савет донео је одиста пресуду према којој се ставља ван снаге одлука Министра по покренутом питању надлежности. Државни Савет је заузео са јуристичког гледишта потпуно исправно становиште и у образложењу своје пресуде изрекао је, да „по Закону о Јавним Берзама и чл. 139. Статута Но-

восадске Берзе пресуде изабраног берзанског суда извршне су и не подлеже расматрању Министра Трговине и Индустрије и *административни надзор*¹⁾ Министра над берзама не даје Министру овлашћење по закону да се у правилност пресуђења самога спора од стране берзанског суда упусти и овакову пресуду ништи улазећи у суштину пресуђења“. Требало је можда само још боље нагласити да Министар *уопште* нема право да донаша одлуку по питању надлежности берзанског суда.

Међутим колико год је са *материјално-правног* гледишта имао право Државни Савет његова је одлука са *формално-правног* гледишта — по нашем мишљењу — погрешна, неисправна и ништавна, јер је ово решење донео изван граница своје надлежности.

Надлежност управних судова обележена је у чл. 15. Закона о Државном Савету и Управним Судовима. Према цитираном законском пропису „Управни судови суде по *административним споровима*“²⁾ а, а исто тако по чл. 103. Устава „Државни Савет решава по споровима *управне природе*“³⁾ б. Спор међутим око установљења надлежности судова у приватно-правним споровима није административни спор, није спор „управне природе“ него евидентно судска ствар. До кривог схватања у томе погледу могло се доћи само услед раније погрешне праксе Државног Савета Краљевине Србије и услед извесних нејасности које садржи чл. 15. Закона о Д. С. и У. С. Да те нејасности могу уродити таквим последицама предвиђено је и критиковано је већ приликом настанка овог закона.⁴⁾ Ово је питање у осталом већ и код нас потпуно рашчишћено,⁴⁾ а ми ни иначе неби могли овде на овоме месту улазити у опширнија разлагања о природи „административних спорова“.

Државни Савет је дакле донео решење изван границе своје Уставом и законом одређене компетенције, када је ништио одлуку Министра по питању надлежности берзанског суда. Некомпетентно решење Државног Савета исто је тако ништавно као и некомпетентно решење самога Министра, али не треба зато мислити да је странка против чијих интереса је пала одлука Министрова, остала без икакве заштите. Извршење свих судских одлука па тако и оних берзанских изабраних судова код нас искључиво је у рукама редовног државног суда. Редовни суд држећи се строго закона одредиће у сваком случају

¹⁾, ²⁾ а и ³⁾ б Курзив је наш.

²⁾ Види интересантну расправу „Закон о Државном Савету и Управним Судовима“ од Љуб. Радовановића у броју од 25. априла „Архива за Правне и Друштвене Науке“ нарочито стр. 218.

⁴⁾ Слободан Јовановић, Уставно Право страна 409.

извршење кад год за то постоје услови и неће се обазирати ни мало на незаконита и за то ништавна решења Министра. Ако би на пример друга страна тражила на основу министарске одлуке, којом се касира надлежност изабраног суда, обуставу извршења, таку би молбу суд имао једноставно одбити.

И у Србији, где је по тамошњем застарелом извршном поступку извршење одлука берзанског суда још делимично у рукама административних власти, могла би се одлуком Министра повређена страна обратити жалбом на редовни суд.⁵⁾

Као што се из ових излагања види, повређена страна може у сваком случају да нађе заштите код судова који су несумњиво једино компетентни да утврде камо спада један спор, пред редовни државни или берзански суд. Интервенција Државног Савета била би дакле и иначе потпуно излишна. Где се по закону ствара један пут и обележи сасвим несумњиво један форум за решавање спорова, други форум нема ништа да се меша у ствар, јер би се могло на тај начин евентуално догодити и то, да оба форума заузму различна шта више опречна становишта, што би могло само да доводи до збрке и забуне не само на штету странака него и на штету угледа саме државе.

⁵⁾ Слободан Јовановић, Уставно Право страна 409.

Др. Јако Фишер, адвокат.

Треба ли да подносимо порески исказ?

Некада ово питање није ни постојало, јер су, такође, само код тециварине III. разреда захтевали од пореског субјекта да поднесе исказ о својој чистој заради, а иначе се ерар, независно од пореских исказа, старао за то да нико не побегне својој пореској обвези. Неподношење пореског исказа није имало никакве штетне последице, а и за тачност његове садржине гарантовало је само „грађанско поштење“. Светски рат, међутим, који је и на другим пољима закључио једну историску периоду, а отворио нову, учинио је да се и код опорезивања није остало при староме; поштена реч грађанина није више била довољна, него је заведен један инквизиторски поступак, по коме је сваки постао дужан да поднесе оне податке, из којих се може тачно установити пореска основа, и то да поднесе — истините податке. Привилегија, коју је имао оптужени: да није дужан давати исказ и исказати истину — престала је за грађанина, пореског обвезника.

Код такозованих ратних пореза, као што су, например, дохода-рина, пореза на имовину и ратну добит, наилазимо први пут на обавезно подношење исказа, и то са претњом да ће неподношење имати тешке последице. Онога, који на општи позив није поднео исказ о доходарини и порези на имовину, кажњавали су са 5% устављене порезе. А онеме, који ни на њему лично упућени позив није поднео исказ, повишавали су глобу на 15%. Глоба због порезе на ратну добит попела се на 10—15%, па су, дакле, установе, обавезне на јавно полагање рачуна, могле бити кажњаване глобом од 25%.

Онај, који у одређеноме року поднесе исказ са цифрама (што значи: да у року, одређеном у општем позиву, поднесе исказ у коме извори прихода неће бити само набројани, него ће финансијским властима бити саопштена и релација прихода и расхода), може захтевати да га опорезу у ономе месту пребивања, које он изабере, а ако прикључи и рачун добитка и губитка може избећи могућност да одбор самовласно процени његов приход и иметак. Разуме се да чини дажбински преступ онај, који хоће да оперише са лажном билансијом. Приходи који не потпадају под опорезивање могу се, у овоме случају у целости одрачунати, а могу се одбити и расходи, односно режиски трошкови. Само се тако може постићи да се узму у обзир измене у статусу чланова заједничког домазлука.

Подношење тачних података важи, иначе, само за фикс-приходе као што су: закупнина, кирија од куће, камате, сталне плате и т. д., док се то код земље, обрађиване у властитој режији, и слободних професија не тражи. У првome случају, странка чини дажбински преступ ако намерно даде неистинит одговор било у пореском исказу, било у призиву, било на постављена јој питања. Међутим, нетачан исказ о приходима који се процењују никада не може имати за последицу овакав поступак. Из овога што је изложено мора се, ипак, закључити, да нетачно испуњавање пореског исказа може проузроковати више незгода, него неподношење исказа уопште.

Ова се констатација, међутим, не односи на порезу на пословни промет, јер, по 10. §-у закона, они, који не поднесу исказ у року установљеном у општем позиву, губе право на подношење жалбе. Такав је порески субјект „vogelfrei“. Могу чинити са њим шта хоће. Нема ни оправдања, ни обнове парнице, ни опраштања. Оваку екстремност у погледу обвезе на подношење пореског исказа не налазимо ни у једној јединој држави Запада; прва је дужност не само трговаца и занатлија, него и правника да постигну укидање ове одредбе.

Немилосрдност ове законске одредбе видеће се сасвим јасно из следећег примера:

По 12. тачци 8. §-а закона ослобођене су од порезе на пословни промет оне мале занатлије, које раде са највише два стална помоћника или служитеља. Ове мале занатлије, сасвим природно, нису реаговале на општи позив и нису се сматрале дужнима да поднесу порески исказ. Ерар је, поред свега тога, све те мале занатлије ипак опорезао, на основу генералне тврдње да порезу на пословни промет морају плаћати сви они, који, професионално, ради зараде, обављају неки промет, — дакле порески субјекти за тециварину III. разреда. Без обзира на то што специјална одредба побија генералну, — овим су везане руке хиљадама малих занатлија, јер без подношења пореског исказа ни генерална дирекција не улази у разматрање жалби, него их одбија а *limine*.

Напомињем само узгред да ни они, којима је успело да постигну у Министарству Финансија мериторну, ма и неповољну, одлуку, нису доспели у много бољи положај, јер Државни Савет годинама не доноси одлуку у овом принципијелном питању, очигледно зато да не би ерар морао вратити ону силну убрану порезу на пословни промет.

Закон о изједначењу порезе (8. фебруар 1928.) генералише обвезу на подношење исказа, чини је обавезном и пооштрава је, јер, изузев земљарину, код свих других врста пореза захтева да се поднесе исказ, а онога, који се не одазове општем позиву, кажњава са 3%, основне порезе, онога, који неглигује њему лично упућени позив, са 10% и, осим тога, са 50—5000 динара кажњава оне, који не даду тражене податке, саопште неистините, или на позив уопште не дођу. Предузећа, обавезна на јавно подношење рачуна, могу се за неподношење исказа казнити са 15% глобе.

Осим тога, закон тражи од свакога да се сместа, сам, јави, чим је постао порески обвезник. Код оваких случајева не сме се чекати ни на општи позив. Деоничка друштва, међутим, пореске исказе морају да поднесу не више у првих 90 дана календарске године, него, рачунајући од свршетка пословне године, у року од пет месеци, али најкасније у року од 15 дана, рачунато од скупштине, која је установила билансију. За њих уопште нема неких општих или специјалних позива.

Табаке за исказе не дају бесплатно, али није прописано да се смеју употребљавати само државне бланкете. Досада се морала залепити и таксена марка од 5 динара, али је то сада престало, а престало је и то да се не даје потврда о подношењу пореског исказа.

Напредак је и то, што се могу поднети оправдања за случај да порески исказ није поднесен на време.

За кућарину се исказ даје на општи позив, годишње, о величини кирије и о томе, да ли је неки празан стан поново издат. За неподношење исказа 138. §. закона прописује разне глобе.

Они, који се баве слободном професијом, морају, најкасније за 14 дана од започињања посла, поднети исказ за тециварину. Ко то пропусти кажњава се уобичајеном глобом, али неподношење периодичног пореског исказа има за последицу само то, да порески одбор пореску основу установљује сам, на основу података, који му стоје на располагању.

Што се тиче тециварине намештеника, важи правило да сваки такав порески обвезник мора сваке године извадити пореску књижицу, у коју послодавац заводи и својим потписом потврђује берива, која намештеник добија у новцу и у натури.

Код порезе на главничну камату и ренту порески исказ има да се поднесе у року од 30 дана, рачунајући од дана, кога је настала та пореска обвеза. Ко то пропусти — бива оглобљен. Изузетак чини случај, када порезу на камату има да добије и уручи пореским властима она благајна, која камату исплаћује, или уписује у добро. У томе случају исказ има да поднесе институција, односно банка. Иначе подношење исказа имају да контролишу и судови — увек када странкама упућују камате. Они се у такоме случају морају уверити да ли је о камати поднесен исказ, јер ако није, онда морају о томе извести финансиске власти ради одређивања глобе.

СТАНИМИР БЕЛЕСЛИЈИН

Кад и под којим условима може суд одредити поновну егзекуцију?

Ово је питање некад код нас, на нашој територији, било потпуно чисто и јасно, али са политичким преокретом променуо се и ред у правосуђу; и те су околности и то питање замрсиле.

Сви правни извори и сва правна литература на територији Војводине сем неколико слабо преведених закона писани су на мађарском језику и како код нас само мали број судија зна мађарски, по природи саме ствари сва правна питања све боље и боље замршавају се, комплицирају се и из овога неугодна и непријатна положаја може

нас извући једино изједначење закона. А да ли ће то уопће наступити и ако ће наступити, када ће, држим, да нам на та питања данас нико не може одговорити.

На територији Војводине о поновној егзекуцији на покретне ствари расправљају прописи 116. и 117. §-а LXI. зак. чланка из 1881. године. Та два параграфа садрже у себи све оне прописе, који нам дају одговоре на горња питања.

Ако се егзекутивним путем пописане ствари на јавној лицитацији продаду, а из куповне цене се не подмири кредиторско потраживање; ако те ствари нестану или се пониште, кредитор по прописима 116 §-а споменутог закона може тражити да судски извршилац одмах изврши поновну егзекуцију на све покретне ствари дужникове на територији тога суда и судски извршилац без новог решења суда дужан је ту поновну егзекуцију одмах и спровести, ако није вратио суду егзекутивне списе. У сваком другом случају суд одређује поновну егзекуцију.

Ако кредитор учини вероватним, да приликом спровођења егзекуције није стекао потребно покриће, суд на његову молбу по прописима тачке 117. §-а споменутог закона мора одредити поновну егзекуцију. Тај случај може да наступи, било да је егзекуција спроведена само на покретне ствари, било да је спроведена и на покретне и на непокретне ствари. Кредитор пак ту околност, да није добио доста покрића, може доказивати проценом пописаних покретних ствари и искључном ценом непокретних ствари.

Тај случај може да наступи и онда, ако су га други кредитори преварили са својим потраживањима и ако за његово потраживање после одбитка потраживања са правом првенства не би било покрића.

Суд мора одредити поновну егзекуцију и у оном случају, ако неко на пописане ствари или на један део пописаних ствари покрене излучну парницу или пријави право првенства. То је б.) тачка 117. §-а споменутог закона.

Приликом спровођења егзекуције на покретне ствари по прописима 47. §-а споменутог закона право бирања припада кредитору или његову заступнику. Од њихове воље зависи које ће се и колики ће се број ствари пописати и тако на молбу кредитора мора се одредити поновна егзекуција и у оном случају, ако би његово потраживање имало довољно покрића и у оним стварима, које нису предмет излучне парнице или у погледу којих није пријављено право првенства.

Суд по прописима в.) тачке 117. §-а споменутог закона мора одредити поновну егзекуцију и у оном случају, ако је неко тражио, да се неке ствари бришу из пописа или их је сам суд по својој

дужности званично брисао из пописа, јер на те ствари по прописима XLI. зак. чланка из 1908 не може се ставити судска забрана

Срески суд, који је спровео егзекуцију, после завршеног егзекутивног поступка по прописима 119. §-а споменутог закона све списе враћа оном суду, који је одредио прву егзекуцију. До враћања списка поновну егзекуцију одређује онај суд, који је одредио прву егзекуцију. То је опће правило, али од тога правила има и изузетака.

Ако је у случају а.) тачке 117. §-а споменутог закона замољено више среских судова за спровођења егзекуције, у таким случајевима поновну егзекуцију увек одређује онај суд, који је одредио и основну егзекуцију.

Опће је правно правило, да трошкове поновног егзекутивног поступка сноси сам дужник, али и од тога правила има изузетака.

Ако кредитор у случају а) тачке 117. §-а споменутог закона само зато тражи поновну егзекуцију, што приликом спровођења поновне егзекуције није хтео да набави довољно покрића и ако је то могао постићи, трошкове поновног егзекутивног поступка дужан је сам кредитор сносити.

Кредитор по прописима 117. §-а споменутог закона може тражити поновну егзекуцију пре него што је прву спровео. Одређење те поновне егзекуције спада у искључиву надлежност онога суда, који је прву егзекуцију одредио. Трошкови те поновне молбе не могу се досудити на терет дужника. Те трошкове сноси кредитор.

Егзекуције на непокретности одређују се по прописима 135-207 §-а споменутог законског чланка и како ти параграфи у себи не садрже никакве нарочите прописе нити каква ограничења за поновне егзекутивне молбе, и за те егзекутивне молбе меродавни су прописи 32. §-а LIV. зак. чланка из 1912 године. Број тих поновних молби није ограничен; кредитор их може толикопут подносити, колико пута нађе тако добро, које чини засебно баштинско тело. Трошкове сваке такве егзекутивне молбе сноси дужник, а одређивање тих егзекуција спада у искључиву надлежност онога суда, који је одредио прву егзекуцију.

Могло би се рећи, да су ти законски прописи и сувише строги и теретни за дужнике. Могло би се рећи и то, да кредитор може на зло употребити те законске прописе. Све се то може рећи! Али, ипак! Закон је — закон. А како закон каже, тако бити мора! *Dura lex, sed lex!*

Неки судови приликом одређења поновне егзекуције упуштају се у испитивање те околности, да ли је потраживање исплаћено или није?

То право судови немају; а и не могу имати, јер тим доказним поступком приморавају кредитора, да доказује негативну околност. А то не може бити!

Суд се у испитивање те околности само у оном случају може упустити, ако се та околност види из самих судских списка. У сваком другом случају треба да одреди поновну егзекуцију. Буде ли та одлука вређала интересе дужника, он ће се већ послужити својим правом, које му осигурава 39. §. LIV. зак. чланка из 1912. године.

Др. МИРКО ЂЕРЋ, адвокат Суботица.

Правни положај оврховодитеља према излучитељу, који је продао заплењене ствари уз придржај права својине

Стабилизацијом привредних прилика после рата те побољшањем вересијских односа наступила је у привредном животу опет та форма трговине, коју зовемо правнички „продајом уз придржај права својине“. Ова форма трговине развила се врло брзо те је сусрећемо на сваком кораку правничког живота, дочим остали трговински односи још увек нису на оној висини, на којој су били пре рата. Овоме је сигурно узрок још увек доста велика слабост наших привредних егзистенција, а с друге стране и велика суперпродукција робе у неким гранама фабрикације нарочито у иностранству.

У вези са продајом уз придржај права својине појављују се доста интересантна правна питања нарочито у овршном праву.

У овом чланку покушаћу да се позабавим питањем положаја оврховодитеља према излучитељу продате ствари, питањем, које се данас у правничком животу често јавља и које према мојем мишљењу са стране адвоката и судова није доста тачно схваћено ни решено.

Будући да војвођанско приватно право признаје правоваљаност продаје уз придржај права својине, те је циљ продавца при томе придржају баш осигурање његовог потраживања, не може бити спорно, да продавац има право на излучну тужбу у свима случајевима, када се продата роба заплени. Не могу прихватити ни оно становиште суботичког окружног суда (Гп. 1888/927.) да за случај давања одгоде плаћања продавац мора опет посебно придржавати право својине на продату робу, јер је правнички нетачно оно образложење горње пресуде, да је давање одгоде новација у том смислу да се оригинални споразум у целости ставља ван снаге. Према томе спор се може водити само у том оквиру, да ли је давање одгоде уследило у сврху

изигравања осталих веровника, те смо тиме дошли до главног питања, какво има право оврховодитељ према излучитељу онда, ако је остатак неисплаћене куповне цене незнатан према целокупној вредности излучене ствари. Свима мора да буде наине јасно, да је овршеник у овом случају већ стекао некакву имовину, те се његовим веровницима мора дати прилика, да њихова потраживања наплате.

Неки инострани правници заступају мишљење, да оврховодитељи имају право, да остатак исплате. Несумњиво је, да ово право постоји, али на жалост *de legē lata* сумњиво је, да ли излучитељ мора ово плаћање да прими и нарочито ако и мора, да ли мора цедирати његово потраживање, те према томе горњи модус могао би да буде користан за веровника само у том случају, ако је остатак не само према вредности ствари него и према вредности потраживања оврховодитеља незнатан.

Будући да постоји право купа овршеника те према томе потраживање према излучитељу, *de lege lata* не стоји ништа на путу да се ово потраживање у смислу §-а 43., 122. заплени. Ништа не мења на овом, што је ово потраживање, наине потраживање на предају у својину купљене ствари, овисно од услова, да се цела куповна цена исплати, јер §. 129. оврш. зак. предвиђа такове врсти потраживања.

За случај да оврховодитељ у незнању придржаја права својине заплени једну ствар, која се касније на основу придржаја права својине излучује, у току парнице има оврховодитељ право, да његово заложно право снизи на право купа овршеника, у којем случају поступаће се у смислу §. 129. оврш. зак. дакле ће се продати заплењена ствар односно боље речено заплењено право на лицитацији. Купац при том имаће право исплатити остатак и добити овако у својину продату ствар, излучитељ пак добиће од купца остатак његовог потраживања, док ће оврховодитељ бити наплаћен из куповине, која је ушла приликом лицитације.

Овај је модус сасвим законит, јер заплена ствари као заплена целине садржава у себи као мање заплenu права купа оригинално заплењене ствари.

Прихватањем овог становишта нестане из правничког живота досадашњих спорова, који су имали искључиво тај циљ, да се изиграју веровници, а није повређено ни право продавца.

Др. М. Фрида-Кауримски, адвокат, Нови Сад.

Повратна снага наредбе бр. М. А. 4420—1918.

Позната министарска наредба бр. М. Е. 4420/1918. уважа обвезатност писмене форме за правне послове, којима се отуђују некретнине. Та наредба ступила је на снагу 15. октобра 1918., али се она протеже и на правне послове, који су склопљени пре тога дана, јер се у смислу 3. алинеје §. 1. само на оне правне послове склопљене пре ступања на снагу ове наредбе не протеже, за које постоје претпоставке наведене тамо у тач. 1.—3. Ако тих претпоставака нема, то треба за ваљаност правног посла, којим се отуђују некретнине, писмена форма и онда, ако је правни посао настао пре 15. октобра 1918. године.

Питање је сада, за које време унатраг важи та наредба т. ј. за које време пре 15. октобра 1918. је обвезатна писмена форма за отуђивање некретнина?

Наредба нам на то не даје директна одговора, али држим, да се строгим правним тумачењем исте као и закона, на које се та наредба позива, даје несумњиво закључити, да та наредба нема повратне снаге на време пре рата одн. пре мобилизовања, да дакле писмена форма за уговоре о отуђивању некретнина није обвезатна за време пре 25. јула 1914.

У уводу на име наредба бр. 4420/1918. изричито наводи, да је издана „на основу“ зак. чл. LXIII. из 1912. и зак. чл. L.—1914., који потоњи надопуњава првспоменути зак. чланак.

Зак. чл. LXIII.—1912. са насловом: „О изнимним мерама за случај рата“ ступио је истина на снагу 31. децембра 1912., јер је тога дана проглашен у *Országos Törvénytár*“, али су његове установе такве нарави, да фактично могу правно деловати само за време рата, односно — како закон у §. 1. одређује — „у случају нужде“ и за време, када су одређене војне припреме ради опасности од рата. Само за ово у §. 1. цит. зак. чл. одређено време даје на име тај закон „уз одговорност свих чланова министарства“ овому изнимну власт, да може донети у оквиру тога закона изнимне одредбе. Та изнимна власт почима са почетком рата одн. са почетком војних припрема ради опасности од рата, а свршава гласом алинеје 2. и 5. §. 1. зак. чл. LXIII.—1912. свршетком рата одн. када престаје претећа опасност од рата. У нетом споменути алинејама §. 1. цит. зак. чл. изричито

установљује закон и то, да истодобно треба ван снаге ставити и све изнимне мере, које су на основу изнимне власти донесене. Јасно је дакле, да изнимна власт, подељена зак. чл. LXIII.—1912., а и изнимне мере донесене на основу те изнимне власти имаду трајати само, док траје рат одн. војне припреме ради опасности од рата.

Зак. чл. L—1914. само надопуњује неке установе зак. чл. LXIII.—1912. „О изнимним мерама за случај рата“, па имаде исту правну ваљаност као и овај т. ј. почима са ратом и свршава с њиме.

Оба законска чланка имаду прама томе само прелазну правну снагу. Savigny, Unger, Pfaff-Krainz и други правни теоретичари зову такове законе, који вреде само прелазно за становито време, транситорним законима. Такви закони обично истеком одређеног времена престају сами по себи, али зак. чл. LXIII.—1912. и L.—1914. престанком рата међутим нису изгубили своју зак. снагу, само њихово правно деловање почива, док не би — којом несрећом — дошло до новог рата.

Све то вреди дакако и за §. 16. зак. чл. LXIII.—1912. и §. 14. зак. чл. L.—1914., на које се наредба бр. 4420/1918. нарочито позива и према којима може министарство међу осталим и такове изнимне мере одредити, којима се мењају постојећи закони. Власт на основу које је то министарству дозвољено, почела је тек почетком рата одн. мобилизацијом, дакле не пре 25. јула 1914., прама томе ни наређења, која су издана на основу те власти, не могу важити за време пре тога дана. Противно мњење доводи до тога закључка, да наредба имаде опсежнију правну снагу, него ли закон, на коме се наредба оснива.

Наш касациони суд се — колико је мени познато — једном бавио са питањем повратне снаге ове наредбе и стао је на гледиште, да имаде неограничену повратну снагу, јер да наредба „у погледу времена, докле допире њена повратна снага, не поставља никакве границе“.

Судска пракса.

А) Начелна решења Касационог и Апелационог Суда у Новом Саду.*

Суд је места дао утоку државног тужиоца, а решење оптужног сената је поништио с тим, да окривљени има и даље да остане у истражном затвору, јер се окривљује за злочин намерног убиства са предумишљајем, а тај злочин инволвира тако велику казну, да никаква кауција није довољна, да би се могло дозволити, да се окривљени из слободе брани.

Апелациони Суд у Новом Саду бр. К. 2198/1927.

*

Ваљаност писмено склопљеног уговора о отуђивању некретнина не тангира та околност, што се исправа касније изгубила.

Касациони Суд Б. Одељење у Новом Саду бр. Г. 336/1927.

*

Ако уговор о отуђивању некретнина није сачињен у писменом облику, како то прописује Наредба бр. 4420/1918, тада свака уговорна странка има да врати све оно, што је на основу тог неважног правног посла примила.

Ако је за осигурање капаре дата меница и она се има вратити. Касациони Суд у Новом Саду бр. Г. 136 1927.

*

Фикс-посао предлежи онда, ако се из закљученог писма види изречена жеља и намера странака, да такав посао склопе, или ако се из околности самог правног посла или опредељења робе може несумњиво установити, да је назначени рок у уговору битни услов, без кога се правни посао не би могао склопити.

Касациони Суд Одељење Б. у Новом Саду бр. Г. 70/1927.

*

По зач. 1. члана 378. Кп. против решења у опште може се уложити призив само у једном степену. Изузетно има места двостепеном призиву само у случајевима, који су предвиђени у зач. 2. §-а 378. Кп.

Касациони Суд Б. Одељење у Новом Саду бр. К. 143/1926.

*

* Из Збирке Одлука Виших Судова Др. Николе Игњатовића.

Закон о буџетским дванаестима за август-новембар 1925. год. садржи одредбу за претварање предратне круне у динарску вредност само у погледу квалификације дела, а не и у погледу казне.

Касациони Суд Одељење Б. у Новом Саду бр. К. 143/1926.

*

I. Злочин јатаковања из §-а 370. Кз. чини онај, који од благајника при финансијској управи на позајмицу прима новац, за који је знао, да потиче из државне касе.

II. Чиновнику, при одмеравању казне, није као олакшавајућа околност, да је раније био доброг владања и непорочног предживота, јер то је предуслов да једно лице у опште може бити чиновник односно орган власти.

Касациони Суд Одељење Б. у Новом Саду бр. К. 69/1926.

*

I. Исправак пресуде позивног суда може службено наредити ревизиони Суд.

II. По правном правилу садржаном у §§-ма 1301 и 1302. Аустр. Грађ. Законика, ако је штета намерно нанесена, онда одговарају сви за једног и један за све, ако су та лица нанесену штету заједнички, непосредно или посредно томе припомогла завођењем, претњом, заповедањем, помагањем, прикривањем и другим или и самим занемањем нарочите дужности која им је налагала, да зло спрече.

III. За почињену штету солидарно одговарају сви, који су у пљачци учествовали.

Касациони Суд Одељење Б. у Новом Саду бр. Г. 92/1924.

*

Она потраживања машинисте против власника вршалице, која потичу из тог одношаја, по §-у 176. зак. чл. XVII. 1884. у првом реду спадају у делокруг надлежне обртне власти. Само ако се која странка не задовољи одлуком обртне власти, може своја права да оствари редовним путем закона, и то у року од 8 дана.

Касациони Суд Б. одељење у Новом Саду бр. Г. 132/1927.

*

I. По новијој сталној пракси када је дата бианко меница, власник менице овлаштен је да садржину исте испуни по обичају, који постоји у промету. Такав обичај постоји у промету и у погледу испуњења места плаћања и имена домицилианта.

II. Само по себи то, што је неко примио вишу камату него што закон то дозвољава, још није кривично дело.

III. Меница одговара тач. 3. §-а 3. меничног Закона, ако је на меници означено оно лице, на чију се наредбу има меница исплатити и ако је исто то лице потписало меницу као преноситељ.

IV. У погледу важности менице не игра улогу та околност што није протоколисана задруга, у чије су име тужени потписали меницу. Последица тога је само та, да се у смислу §-а 228. Трг. Закона у место задруге имају сматрати обвезаним она лица, која су у име задруге примила меничну обавезу пре протоколисања.

Касациони Суд Одељење Б. у Новом Саду Г. 162/1927.

Б) Решења Будимпештанске Табле.

Облин уговора о купопродаји некретнине. Уговор о купопродаји некретнине није потписао купац-тужитељ, па зато — премда је исплатио један део куповне цене — покреће парницу ради поништења уговора. Продавац-тужени одврга да је он на исправу завео потврду о пријему новца, па да то, у вези са делимичним извршењем уговора од стране тужитеља, допуњује недостајање потписа на уговору. Будимпештанска Табла изриче да уговор не важи, јер:

Исправа није снабдевена потписом тужитеља, а то недостајање потписа не надокнађује ни околност да је тужитељ исправу преузео, нити пак факт да је на исправи заведена потврда о пријему новца; недостајање обавезне форме не надокнађује ни делимично извршење. (Будимпештанска Табла, XII. 9623/1927, Лаудон, 1927. X. 10.).

*

Плаћање газдарице у случају конкубината. Газдарица, после смрти свога послодавца, покреће парницу против његових наследника ради исплате неисплаћене награде и ради припадака. Наследници се бране тиме да је тужитељица са туженим живела у конкубинату и да зато своје потраживање, пошто је у опреци са моралом, не може потраживати судским путем. Будимпештанска Табла осуђује, јер:

по правноме правилу награда за рад има да се плати и без нарочитог условљавања, када се — а то важи и у овоме случају — не може претпоставити да се раденик примио рада бесплатно. Наплати овога потраживања судским путем, и ако је и истина, не стоји на путу околност да је тужитељица за време своје службе живела са својим послодавцем у конкубинату.

Обавеза на плаћање у смислу првобитно правоваљано склопљеног уговора о служби не престаје, наиме, једино тим, што су за трајања уговора странке после живеле у ванбрачном односу. (Будимпештанска Табла, XIII. 5772/1927. Брезаноци, 17. XI. 1927.).

*

Ограничење удовичког плодоужитка. Тестатор је обезбедио својој удовици право плодоужитка на целу оставину. Они, који имају право на обавезни део, моле да се њихов обавезни део оставине, која се састоји из стана и некретнине, изда ослобођен од удовичког плодоужитка. Будимпештанска Табла што се тиче стана одбија тужбу, али јој у погледу некретнина удовољава, јер:

правно је правило, које се манифестује у сталној судској пракси, да, с једне стране, на употребу стана, у коме је са мужем-тестатором заједно становала — у оноликој мери, у коликој одговара њеним потребама — удовица и даље има неограничено право, али, с друге стране, правно је правило и то да обавезни део онеме, који има права на њега, припада слободан од свакога терета, дакле — слободан и од удовичког права плодоужитка, па све да јој је то право и тестаментарно завештано; изузетак од овога правила може се чинити само онда, ако приход иметка, који остаје удовици на употребу, узев у обзир и приход од евентуалног иметка удовичиног, није довољан за пристojно издржавање удовице.

Тиме, дакле, што је апелациони суд одбио тужитеље са оним делом тужбе, који се односи на кућу, садржану у оставини тестаторовој, апелациони суд није повредио никакво правно правило, јер је, као чињеницу установио, да је тужена са тестатором употребљавала целу кућу која спада у оставину, а тужитељи се нису ни жалили против тога да је апелациони суд ову чињеницу установио повређујући какво правно правило; уз то нису изнели никакав податак о томе да стан у тој кући премаша потребе тужене.

Међутим, гореспоменуто правно правило суд је повредио тиме, што није обвезао тужену да, осим куће, тужитељима, слободно од права плодоужитка, преда у заједнички посед њихов обавезни део. (Будимпештанска Табла, П. X. 5303/1917., Бакоци, 7. XI. 1927.).

*

Делокруг. Браноразводна парница мађарске држављанке против мужа, који је на основу Тријанонског Уговора постао стран држављанин. Обе парничне странке биле су приликом склапања брака мађарски држављани. Услед Тријанонског Уговора тужени муж изгубио је доцније мађарско држављанство, док је тужитељка, жена, остала у Мађарској и код мађарског суда покренула бракоразводну парницу. Првостепени суд одбија тужбу. Будимпештанска Табла измењује пресуду и упућује првостепени суд на прописно расправљање, јер:

2. зачело 117. §-а закона о браку, са гледишта одбране жене, обезбеђује супрузи специјално право за случај да је муж мађарсек

држављанке за време брака постао грађанин неке друге државе и то: обезбеђује без обзира на 116. §. закона о браку; али, имајући у виду 2. зачело 26. и 29. §-а 1. зак. чланка од 1879., изрекао је да, ради развода брака, жена, која није отишла са својим мужем у иностранство, може покренути парницу и код мађарског суда, дакле — не само код суда мужевљеве нове домовине. Ова одредба није узела у обзир како ће се, по законима мужевљеве нове домовине, развити питање држављанства његове жене, која је остала код куће и живи одвојено, него је, са брачно-правног гледишта, декларисала да ће, по мађарском становишту, бити правоваљана у овакоме случају и пресуда мађарског суда. Ова одредба закона важи и данас и примењује се у случају промене држављанства у вези са члановима 61. и 62. Тријанонског Уговора о Миру. Тријанонски Уговор о Миру не искључује примену ове одредбе, јер је из одредбе његовог 66. члана и из тумачења 9. §-а наредбе број 6500/1921. М. Пр. очигледно да и он сам има у виду нарочити положај жене која живи одвојено, па зато и сам поступа са њом друкчије, него са мужем.

Услед тога, ако је муж, првобитно мађарски држављанин, услед Тријанонског Уговора постао грађанин друге неке државе, његова жена, која не живи са њим, а њен одвојен живот отпочео је ступањем у живот тога уговора и она сада станује у Мађарској, — то жена, на основу 2. зачела 117. §-а закона о браку, има права да покрене бракоразводну парницу и пред мађарским судом. (К. XI. 6619/1928., Орос. 18, VI. 1928.).

*

Трошкови наставна оврхе. Захтевајући намирну егзекуцију, одређену у односу на покретнине, молилац овога тражи оврху и против некретнина егзекуираног. Трошкове ове друге молбе првостепени суд није установио на терет егзекуираног. Будимпештанска Табла мења одлуку, јер:

117. §. LX. зак. члана од 1881. говори само о наставку намирне егзекуције, одређене у односу на покретнине, док §§-и 135—207., који регулишу намирну егзекуцију у односу на некретнине, у погледу настављене намирне егзекуције не садржавају изузетне одредбе, па се зато у погледу некретнина и приликом одређивања намирне егзекуције, имају увек применити опште одредбе закона.

С обзиром, пак, на околност да је, у смислу општих одредаба, поименце: у смислу 1. тачке 31. §-а LX. зак. члана гр. п. п. Е/1912., која измењује 1. §. LX. зак. члана од 1881., на основу правомоћне пресуде грађанског суда намирна егзекуција у односу на некретнине, као самостална, безусловно оправдана и то оправдана без обзира на

околност да ли је у односу на некретнине већ одређена раније намирна егзекуција, или не — то трошак оправдане молбе тужитеља-молиоца оврхе иде на терет егзеквираних тужених. (1881., LX. зак. чл. 27. §.). (Будимпештанска Табла, Гр. II. 2815/1928., Гот, 21. III. 1928.).

*

Парница за обуставу оврхе — насупрот оврхе за осигурање. Тужени моли да се тужба ради обуставе оврхе одбије зато, што је односна оврха била само оврха за осигурање, а против ње се не може подићи тужба ради обуставе. Будимпештанска Табла у смислу тужбе осуђује, јер:

одредба 39. §-а LIV. зак. члана од 1912., која се односи на обуставу егзекуције, на ограничење или суспендовање исте, не чини разлику између оврхе за осигурање и оврхе за намиру, а из тога следи да је покретање тамо споменутих парница оправдано како у случају намирне егзекуције, тако и у случају оврхе за осигурање.

На основу пресуде, донесене у ствари обуставе оврхе, суд је дужан по службеној дужности дејствовати да се, на основу сада већ обустављене егзекуције заплењене покретнине заплене ослободе и да се на некретнине убележена заложна права бришу. (Будимпештанска Табла, Гр. XIV. 11012/1927., Секереш, 7. III. 1928.).

*

Награду чланова управе може установити само скупштина.

По статутима деоничких друштава берива чланова, којима је поверено непосредно управљање пословима, установљује на терет пословних издатака, а и уговоре о службовању са овим члановима склапа управа. Будимпештанска Табла, поводом жалбе, обвезује фирму да измени горњу одредбу статута, јер:

Правно правило сталне судске праксе, коме је дао израза и највиши суд, јесте: да награду управе и управних органа, постављених између чланова управе, може установити само скупштина. (Будимпештанска Табла, Гр. VI. 349/1928., Секе, 10. III. 1928.).

*

Тумачење пролонгације. Насупрот меничној тужби тужени се брани тиме да је, приликом плаћања последње рате, кредитор пристао на одлагање, по коме дужник, у накнаду за извршено плаћање већих рата, остатак може отплаћивати онако, како уме. Будимпештанска Табла у смислу тужбе осуђује, јер:

пролонгација, одобрена у тако општим цртама, може значити само онако одлагање, какво је уобичајено у трговачком саобраћају, а оно је исцрпено временом, дужим од пола године, а рачунатим од

неспорног меничног рока непосредно пред одлагање. (Будимпештанска Табла, Гр. I. 10073/1927., Бако, 15. II. 1928.).

*

Намата у случају пролонгације, одобрене на менични дуг. Кредитор је, приликом истека меничног дуговања, одобрио пролонгацију и без пролонгационе менице. У доцнијој парници спорно је међу странкама: да ли кредитор за време пролонгације има право на 6% меничне камате, или на већу оштетну камату. Будимпештанска Табла дужника осуђује на плаћање оштетне камате, и то из следећих разлога:

Упитно одобрење одлагања не би утицало на почетак плаћања камате и на величину исте, јер без давања пролонгационе менице одлагање плативости без посебног услова не значи ограничење права на затезну камату.

Међутим, ова затезна менична камата не износи 6% годишње, као што је то установио првостепени суд, него се, по 1. зачелу 2. §-а XXXIX. зак. члана од 1923. год. (наредба број 8074/1924. М. Пр. и 4960/1927. М. Пр.), морала досудити такозвана већа оштета; уместо оштете, чију величину одређује наредба, према призивној молби тужитеља, досуђено је, паушално, годишње свега 10% (Будимпештанска Табла, Гр. I., 11073/1927., Бако, 15. II. 1928.).

Белешке.

Парнични трошкови у излучним парницама.

Ако је кредитор приликом спровођања егзекуције с правом могао мислити, да су пописане ствари властина дужникова, у излучним парницама по прописима 98. §-а 60. зак. чл. из 1881. године парничне трошкове треба пребити иако би дужилац парницу добио. На парничне трошкове према томе одлучан је онај моменат, када је егзекуција спроведена. Ситуација у том моменту мора тако изгледати, да судач о кредитору може замишљати, да је он с правом веровао, да су пописане ствари властина дужникова. Шта се после тога догодило, то на парничне трошкове нема утецаја. — Наши окружни судови против тога правила врло често греше и како против највећег дела таквих пресуда нема ревизији места, те се погрешке не могу ни исправити. Окружни судови заузимају то правно стајалиште, да је кредитор већ из првостепене пресуде могао дознати, да пописане ствари нису властина дужникова и тако, ако окружни суд одобри пресуду преског суда, редовно осуђује кредитора, да плати призивне трошкове.

Та пракса није тачна, јер се коси са прописима позитивно-правним. У закону не стоји, да се странка мора задовољити пресудом среског суда. Странка има права, да провоцира и пресуду призивног и пресуду ревизионог суда, па да ипак не изгуби повластицу, коју јој закон даје, па ма пред среским судом и изгубила парницу.

Излучна парница остаје излучна парница и пред призивним и пред ревизионим судом и тако ни призивни ни ревизиони суд у пресудама својим не могу се позивати на 508. и 543. §. грађ. пар. поступника, него само на 98. §. 60. зак. чл. из 1881. године; а по прописима тога параграфа и призивне и ревизионе трошкове између странака треба пребити, ако се из прилика види, да је кредитор приликом спровађања егзекуције с правом мислио, да су пописане ствари властина дужникова. Према томе и за призивни и за ревизиони суд правно је релевантан само онај моменат, када је егзекуција спроведена. — Шта се после тога догодило, на призивне и ревизионе трошкове нема утецаја.

н.

Нов распоред Апелационог Суда.

Председник Апелационог Суда у Новом Саду је под бројем Предс. IX. А. 50—1927. учинио за год. 1928. овај распоред:

I. Грађанско (ревизионо) Одељење.

Решава ревизионе молбе приспеле од свих Окружних Судова на територији Апелационог Суда у Новом Саду, као и до сада томе Одељењу додељене, а коначно још нерешене утоке. Председник: Др. Никола Игњатовић, председник Апелационог Суда; заменик: Александар Јацковски, сенатни председник; чланови: Др. Јован Киш и Војислав Гомирац, судије Апелационог Суда; заменик: Др. Владислав Петровић, судија Апелационог Суда; бележник: Лав Ленголд.

II. Грађанско Одељење.

Решава утоке и призиве који су до 1. јуна 1928. год. приспели од Окружних Судова у Новом Саду и Белој цркви — сем оних који су додељени V. и VI. одељењу — а од 1. јуна 1928. год. добија утоке и призиве приспеле од Окружног Суда у Новом Саду. Председник: Др. Антун Гргинчевић, сенатни председник; чланови: Бела Патаји, судија Апелационог Суда; заменик: Др. Иван Прудан, судија Апелационог Суда; бележник: Владимир Мајбороодов.

III. Грађанско Одељење.

Решава утоке и призиве приспеле до 1. јуна 1928. године од Окружних Судова у Суботици и Вел. Кикинди — сем оних, који су

додељени V. и VI. Одељењу — а од 1. јуна 1928. год. добија утоке и призиве приспеле из Окружног Суда у Суботици. Председник: Богдан Ђукић, сенатни председник; чланови: Др. Владислав Петровић и Војислав Павловић, судије Апелационог Суда; заменик: Фрања Сочанин, судија Апелационог Суда; бележник: Гаврил Вишњевски.

IV. Грађанско Одељење.

Решава утоке и призиве приспеле до 1. јуна 1928. године од Окружних Судова у Панчеву, Вел. Бечкереку и Сомбору — сем оних, који су додељени V. и VI. Одељењу, — а од 1. јуна 1928. год. добија утоке и призиве приспеле из Окружних Судова у Панчеву и Вел. Кикинди. Председник: Др. Бруно Петрић, сенатски председник; чланови: Др. Тодор Петковић и Др. Иван Прудан, судије Апелационог Суда; заменик: Војислав Павловић, судија Апелационог Суда; бележник: Милета Пантовић.

V. Грађанско Одељење.

Решава утоке и призиве одузете од II.—IV. Грађанског Одељења и од 1. јуна 1928. год. приспеле утоке и призиве од Окружног Суда у Сомбору. Председник: Милан Зорић, сенатски председник; чланови: Душан Спалатин и Др. Јосиф Кочар, судије Апелационог Суда; заменик: Антун Мраковчић, судија Апелационог Суда; бележник: Радивој Ђисаловић.

VI. Грађанско одељење.

Решава од II—IV. Грађанског Одељења примљене грађанске ствари, и од 1. јуна 1928. год. приспеле утоке и призиве од Окружног Суда у Вел. Бечкереку и Белој Цркви. Председник: Др. Тома Павловић, сенатни председник; чланови: Фрања Сочанин и Антон Мраковчић, судије Апелационог Суда; заменик: Др. Јосиф Кочар, судија Апелационог Суда.

I. Кривично Одељење.

Решава кривичне ствари, приспеле од Окружних Судова у Новом Саду, Суботици и Белој Цркви. Председник: Др. Бошко Ђурђев, потпредседник Апелационог Суда; чланови: Др. Јован Катурић и Јован Костић, судије Апелационог Суда; заменик: Васиљко Стефановић, судија Апелационог Суда; бележник: Милорад Бугарин.

II. Кривично Одељење.

Решава кривичне ствари приспеле од Окружних Судова у Сомбору, Вел. Бечкереку, Панчеву и Вел. Кикинди. Председник: Рафо Марић, сенатски председник; чланови: Божидар С. Трајановић и Ва-

сиљко Стефановић, судије Апелационог Суда; заменик: Јован Костић, судија Апелационог Суда; бележник: Јаков Матитуновић.

I. Грађански сенат решаваће једне недеље уторником, средом и суботом, а друге недеље уторником, средом, петком и суботом.

II. Грађански сенат решаваће сваке недеље уторником, четвртком и суботом.

III. Грађански сенат решаваће сваке недеље понедељником, средом и суботом.

IV. Грађански сенат решаваће сваког понедељника, среде и петка.

V. Грађански сенат решаваће сваког уторника, четвртка и суботе.

VI. Грађански сенат решаваће сваког понедељника, среде и петка.

I. и II. Кривични сенат расправљаће сваке друге недеље уторником, средом и петком.

Иначе остаје у важности обзнана која је издана 24. децембра 1927. год. под Предс. бројем IX. А. 50./1927.

*

Сенат за малодобне:

Председник: Рафо Марић, сенатни председник; Чланови: Божи-дар С. Трајановић и Васиљко Стефановић, судије; Заменик: Др. Јован Катурић, судија.

Дисциплински сенат:

за годину 1928. у смислу §§-а 32. и 36. Зак. чл. VIII.: 1871. образован је путем прописаног жребања овако: Председник: Др. Никола Игњатовић, председник Апелац. Суда; Заменик: Др. Бошко Ђурђев, потпредседник Апелац. Суда; Ред. чланови: 1. Душан Спалатин, 2. Војислав Гомирац, 3. Др. Јосип Кочар, и 4. Др. Јован Киш, судије; Заменици: 1. Бела Патај, 2. Јован Костић, 3. Др. Тодор Петковић и 4. Др. Владислав Петровић, судије.

Колегијум за јавне бележнике:

у смислу става 4. чл. 6. закона о измени и допуни у закону о кр. јавним бележницима на територији Апелационог Суда у Новом Саду, путем прописаног жребања образован је за 1928. г. овако: Председник: Др. Никола Игњатовић, председник Апелац. Суда; Заменик: Др. Бошко Ђурђев, потпредседник Апелац. Суда; Чланови: Васиљко Стефановић и Др. Јован Киш, судије; Заменици: Божидар С. Трајановић и Душан Спалатин, судије.

Комисија за оцењивање службеника:

Председник: Др. Бошко Ђурђев, потпредседник Апелац. Суда; Заменик: Александар Јацковски, сен. председник; Чланови: Др. Бруно

Петрић, сенатни председник и Богдан Ђукић, сенатни председник;
Заменик: Др. Тома Павловић, сенатни председник.

Горња одељења држаће своје седнице према потреби. Дужност сенатног бележника при дисциплинском сенату вршиће председнички тајник односно његов заменик, а у осталим сенатима онај бележник, кога одреди председник дотичног одељења, односно његов заменик.

Јавне рефераде код Кр. Апелационог Суда за септембар 1928. г.

24. септембра.

II. сенат 2810/927. Друштво ловаца у Вршцу против Вршачке Српске Банке ради предбележбе заложног права у 8 сати.

II. сенат 256/924. Марија Гергењи против Ференца Гергењи и другова ради поседа некретнина у 8 сати.

IV. сенат 423/927. Влада Весков против Млд. Милице Станкић и другова ради обеснажења оставинске одлуке, опорукe и друго у 10 сати.

26. септембра.

I. сенат 1020/927. Милан Печић убележена фирма против „Ратоник“ убележене фирме ради 8940 дин. и прип. у 9 сати.

I. сенат 3130/926. Јулија Таш против Јаноша Таш ради 6500 динара у 9½ сати.

I. сенат 2794/926. Прво Панчевачко Погребно Подузеће против оставине пок. Лазе Богданова ради 8500 динара у 10 сати.

I. сенат 3059/926. Предраг Кудрин против Паје Маулић ради подизања заграде у 10½ сати.

I. сенат 2742/926. Жива Милошев против Пере Мандић ради 7000 динара у 11 сати.

I. сенат 1022 927. Ђула Шута против Емила Шута и другова ради 30 мц. жита у 11½ сати.

II. сенат 2810/927. Трг. фирма Браћа Брандајз против Стандард Ојл Комп. — уток против избраног судије.

III. сенат 491/926 Шандор Шаркези против Андрије Чаквари и другова ради установљења наследног права у 11 сати.

28. септембра.

IV. сенат 1063/928. Експорт тргов. хране против „Нарона“ импорт, ради 15125 дин. 57 пара и прип. у 11 сати.

29. септембра.

I. сенат 865/927. Зора Ристић против Живана Ристића ради издржавања у 9 сати.

I. сенат 1185/927. Марија уд. Томе Томића против Лазара Влашки ради испуњења уговора у $9\frac{1}{2}$ сати.

I. сенат 1444/927. Миша Зијамов против Милоша Козарски и другога ради 6000 дин. и прип. у 10 сати.

I. сенат 1327/927. Лудвиг Епхарт против Јована Д. Курц ради сметања поседа у $10\frac{1}{2}$ сати.

I. сенат 993/827. Аграрна и Комерцијална Банка против Хауер и Мајер ради 9141 дин. и прип. у 11 сати.

I. сенат 994/927. Андрија Чорба против Матије Петер ради 6250 дин. и прип. у $11\frac{1}{2}$ сати.

III. сенат 2682/927. Др. Негосим Живковић против Државног Ерара ради стављања у депозит своте од 39371 динара.

III. сенат 3006/927. Мита Ковачевић — принудна нагодба.

III. сенат 63/928. Пера Томић против Државног Ерара ради права власништва.

III. сенат 121/928. Српска Заложна Банка против Данице То-мини и другога — приговор против меничног платежног налога ради 60000 динара.

III. сенат 6/928. Виктор Шварц против Српске Кредитне Банке ради издавања менице и брисања заложног права.

Из Адвокатске Коморе

Месечни извештај.

ОД 1. ЈУЛА ДО УКЉУЧИВО 18. СЕПТЕМБРА 1928. ГОД.
УБЕЛЕЖЕНИ СУ КОД АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ОВИ АДВОКАТИ:

12/VII. 1928. Др. Андрија Тиса, Суботица.

14/VII. 1928. Др. Лазар Бошњак, Вршац.

1/VIII. 1928. Др. Александар Милер, Бачка Топола.

УСЛЕД СМРТИ БРИСАНИ СУ ИЗ СПИСКА АДВОКАТА:

8/VII. 1928. Др. Јосиф Бујак, адв. из Сомбора.

3/VIII. 1928. Др. Миливој Поповић, адв. из Суботице.

5/VIII. 1928. Др. Антон Кун, адв. из Ковачице.

6/VIII. 1927. Др. Ђорђе Еремин, адв. из Перлеза.

17/VIII. 1928. Др. Владан Војновић, адв. из Ст. Бечеја.

31/VIII. 1928. Др. Евгеније Фараго, адв. из Ст. Бечеја.

4/IX. 1928. Др. Степан Војнић Тунић, адв. из Суботице.

ПРЕНЕЛИ КАНЦЕЛАРИЈЕ:

27/VII. Др. Стеван Матић, адв. из Новог Сада преместио је своју адвокатску канцеларију у Нову Кањижу.

ОД 1. ЈУЛА ДО УКЉУЧИВО 18. СЕПТЕМБРА 1928. УБЕЛЕЖЕНИ СУ КОД КОМОРЕ ОВИ ПРИПРАВНИЦИ:

- 10/VII. Никола Сингер, Суботица.
- 11/VII. 1928. Мате Ф. Тоља, Суботица.
- 14/VII. 1928. Стеван Гусман, Сомбор.
- 14/VII. 1928. Акош Донат, Суботица.
- 16/VII. 1928. Славко Ковачевић, Вел. Бечкерек.
- 19/VII. 1928. Фрања Орчић, Суботица.
- 3/VIII. 1928. Алберт Вајс, Вел. Бечкерек.
- 3/VIII. 1928. Никола К. Стефановић, Вршац.
- 15/VIII. 1928. Живојин Исаков, Вел. Кикинда.
- 9/VIII. 1928. Младен Прешин, Нови Сад.
- 23/VIII. 1928. Др. Стјепан Межнарић, Чаковац.
- 27/VIII. 1928. Ото Центнер, Вел. Бечкерек.
- 31/VIII. 1928. I. Др. Александар Перл, Суботица.
- 31/VIII. 1928. II. Александар Перл Суботица.

ИСПЛАТА ПРИПОМОЋИ ПОРОДИЦАМА УМРЛИХ АДВОКАТА.

Припомоћ од по 20.000 динара решењем Адвокатске Коморе исплаћена је породицама следећих умрлих чланова:

- 1. Дра Људевита Мичатека, Нови Сад;
- 2. Дра Јосифа Бујака из Сомбора;
- 3. Дра Миливоја Суботића из Суботице;
- 4. Дра Ђорђа Еремина из Перлеза и
- 5. Дра Владана Војновића из Ст. Бечеја.

У пажњу г. г. адвокатима.

Председник Апелационог Суда у Новом Саду под Бр. Предс. I. Б. 34. 1928. год. упутио је Адвокатској Комори следеће саопштење:

„Пошто ми је намера била санирати стање заостатака при војвођанским грађовницима, издао сам у властитом делокругу наређење, да се имају јула и августа месеца при свима Среским Судовима — поред најхитнијих ствари — једино решавати грађовни предмети.

Пошто ово моје наређење још није знатнијим успехом крунисано, нашао сам за потребно да важност те моје наредбе продужим за сада са још месец дана; па да би се успех што више осигурао односно олакшао посао грађовним властима, умољавам Одбор Ад-

вокатске Коморе, да изволи издати наређење члановима Адвокатске Коморе, да у смислу §-а 16. Зак. чл. VII.: 1912. г. грунтовним молбама прикључују на прописним бланкетама зготовљено решење и отправке.

Нови Сад, 25. августа 1928. године.

Др. Ник. Игњатовић с. р.

Председник Апелационог Суда у Новом Саду.“

Тим поводом Адвокатска Комора овим препоручује свима г. г. адвокатима, да се у интересу своје и својих странака држе горњег апела. — Ово је тим потребније, што нема изгледа, да би се наше тешке административне прилике у судовима могле у догледно време знатно поправити.

Одложен Конгрес Правника.

Како сазнајемо, иако о томе још немамо званичног обавештења, за октобар заказани Конгрес Правника у Скопљу одгођен је за пролеће.

Наши делегати на III. конгресу чхсл. адвоката у Прагу.

Адвокатска Комора је на III. конгрес чхсл. адвоката, који ће се одржати од 27.—30. септембра 1928. год. у Прагу, делегирала дра Косту Хаџи, члана Управе и дра Косту Мајинског, секретара Коморе.

Извештај Одбора Адвокатске Коморе за пословну годину 1927.

(Наставак)

— Стараоци стечајних маса —

Поједини Окружни Судови су у стечајним поступцима почели да одређују стараоце масе без икаквог реда и система. Одбор Адвокатске Коморе је и писмено, а и усмено, замолио председника Апелационог Суда, да изда потребно упутство подређеним судовима, како имају да одређују стараоце стечајних маса.

На интервенцију Адвокатске Коморе председник Апелационог Суда је под бројем предс. I. Б. 44/1927. издао ову окружницу:

„Из адвокатских кругова све се чешће чују жалбе, да се у стечајним стварима, при одређењу старатеља стечајне масе, поступа без икаквог плана и реда, и да се за старатеље стечајних маса често одређују млађи адвокати, почетници, док се старији адвокати без

основаног разлога запостављају. Овако постављање старатеља без унапред одређеног плана и реда, даје могућности разним, обично до душе неоснованим, тумачењима и сумњичењима, што безусловно шкоди потребном угледу суда.

Како би се томе у будуће стало да пут, умољавам госпoду председнике Окружних Судова:

1. да, ако је иоле могуће, сама госпoда председници Окружних Судова председавају у стечајним сенатима бар онда, када се решава о отварању стечаја и када се постављају старатељи стечајне масе;

2) да се код постављања старатеља стечајне масе, стечајни сенати придржавају онога реда, којим су адвокати убележени у списак адвоката, који је састављен и издат од стране Адвокатске Коморе с једне стране, а с друге стране реда, којим су протоколисане молбе ради отварања стечаја. Од овог реда може се одустати само у ванредним случајевима на пр. ако је дотични адвокат, који би по горњем списку био на реду, већ једном одређен за старатеља стечајне масе, после Уједињења.

Уједно наређујем, да ми гг. председници Окружних Судова, крајем сваке године поднесу извештај, у коме се имају назначити имена адвоката, који су током године постављени за старатеље стечајних маса, као и број стечајне ствари, у којој су дотични адвокати одређени за старатеље стечајних маса“.

— Таксе у парницама. —

Нарочито се примећује код парница на вишим форумима, да се одуговлаче услед тога, што таксе нису уређене. Адвокатска Комора је издала својим члановима окружницу, да у интересу странака, а и у интересу своме, пазе на тачно одржавање одредаба закона о таксама, да у самој тужби тачно означе вредност спорног предмета, а уколико је предмет спора некретнина, да тужби прикључе и уверење о процењеној вредности.

У исто време је и председник Апелационог Суда ради бржег решавања парница издао Окружницу председницима Окружних Судова, да упуте све подручне им судове, да већу пажњу обратe на прописно таксирање, те уколико наиђу на недостатке, да одмах позову парбене странке, да мањак допуне и да парбене списе тек онда подносе вишим судовима на решавање, када таксе буду потпуно у реду. У исто време су умољена и госпoда председници Сената Апелационог Суда, да пре истицања расправе рашчисте питање таксе, да би се одмах на првој расправи могло приступити мериторном решавању спора.

— Истицање наплаћене таксе на судским одлукама. —

Судови у Војводини у смислу законских одредаба издају странкама оригиналне поднеске, на којима је наплаћена такса у смислу 173. и 174. тар. броја закона о таксама.

Пошто се догађа, да финансијске власти испитујући исправност наплаћене таксе, не налазе у судским актима о томе никаквих података, кажњавају поједине странке, ако ове судске поднеске забаци или из ма којих других разлога нису у могућности да докажу да су таксу наплатиле, и ако је такса стварно наплаћена.

Да би се овој неправди стало на пут, Адвокатска Комора је под бројем 626/1927. умолила председника Апелационог Суда у Новом Сагу, да изда подређеним му судовима наређење, да на пресудама, платежним налозима, меничним платежним налозима и другим одлукама истакну, да је такса наплаћена и прописно поништена.

— Изигравање јавних дражба на покретнине. —

Примећено је у више случајева, да се Срески Судови не придржавају прописа овршног закона и да не извештавају судског извршиоца код кога се налазе односни овршни списи, да је поднесена излучна тужба са одгодном моћи.

Услед тога се дешава, да повериоци, незнајући за поднесену излучну тужбу, код судског извршиоца траже одређење дражбе, а овај је одређује, па се тек услед претставке дужника, одређена дражба обуставља и тиме странкама проузрокују непотребни трошкови.

Председник Окружног Суда у Новом Саду је издао Среским Судовима наређење, да тачно поступају према прописима овршног закона, да би се отклониле горње појаве.

У последње време се приметило да многе странке изигравају извршење јавне дражбе покретнина на овај начин: Поверилац писменим или усменим путем у смислу 2. ал. 102. §-а овршног закона затражи одређење дражбе заплених покретнина. Судски извршилац одређује дражбу у року од 15—30 дана. Дужник примивши објаву сачека осми дан по пријему и предаје против ње представку која има одгодну моћ. Док се представка не реши, прође по осам и више дана. Против решења гледе представке припада дужнику право утока, који овај улаже опет последњи дан. Подастирање утока Окружном Суду изискује поново неколико дана, а док Окружни Суд не донесе друго решење, рок је дражбе већ давно прошао и тако се ова процедура стално понавља, а до одржања јавне дражбе покретнина није било могуће доћи.

Адвокатска Комора је упозорила своје чланове Окружницом да ово у општем интересу не чине.

У исто време је и председник код Новосадског Окружног Суда издао наређење, односно упутство Среским Судовима које гласи:

„1. Судски извршиоци нека никада не одређују сувише кратке рокове, за дражбе и нека се не држе сувише укочено прописа 103. §-а овршног закона.

2. Судски извршиоци водиће бриге о томе, да се примерак дражбене објаве дужнику-овршенику најхитније уручи и доставница о уручењу што пре прикључи списима.

3. Судије референти сматраће у оваким случајевима уложене представке хитнима, па ће и преко реда и пре свих осталих узети у решење, у коју сврху ће и судске канцеларије такве предмете одмах по пријему достављати на решавање. Свака представка треба да се реши најкасније за три дана од дана предаје рачунајући.

4. Решења на представке имају се преко реда и одмах преписати, и водити брига о томе, да се доставнице благовремено поврате.

5. Против решења Среског Суда уложени уток поднеће се са списима у року од 24 сата Окружном Суду, који ће своје решење такођер донети у року од 3—5 дана.

6. Ако је представка коначно одбијена и ако је тенденција представке, да осујети одржање дражбе без икаквог правног основа, очевидна, треба сваки конкретни случај пријавити председништву, које ће предузети потребне кораке да се одговорни правозаступник дисциплински казни“.

Жалбе адвоката.

На пријаву једнога члана адвокатске коморе, да је један општински бележник починио разне неисправности приликом истављања уверења о процени некретнина, Адв. Комора је одмах затражила од надлежног Вел. Жупана да ствар испита и да дотичног општ. бележника примерно казни.

Недозвољена конкуренција.

Адвокатска Комора се свагда трудила, да сузбије недозвољену рекламу и конкуренцију својих чланова, те је у томе погледу учинила потребна расположења. Исто је тако Адвокатска Комора узела у разматрање ту околност, да ли је заиста услед несташице станова невоља натерала поједине чланове Адвокатске Коморе, да адвокатске канцеларије држе у дућанским локалима, јер сматра да се ово не слаже са достојанством и угледом адвокатског реда.

Стање нижих судова у Војводини.

Општа је појава, да стање код нижих судова у Војводини још није на потребној висини. Овоме је разлог тај, што се после ослобођења настојало, да се што пре попуне упражњена судска места, а није се обраћала довољна пажња на то, да ли судија има потребно знање, праву спрему и довољно праксе, да би могао самостално правду делити. Кандидати су се на истима веома благо оцењивали и у почетку је скоро сваки положио судски испит са врло скромним правним знањем после једногодишње правне вежбе.

Због тога не треба да се чудимо, што поједини судови, односно судије доносе такве одлуке услед којих јустиција мора да рамље.

Адвокатска Комора је већ у ранијим извештајима више пута истакла, да би праксу судских већбеника у Војводини требало повисити. Са радошћу можемо констатовати, да је сада финансијским законом пракса судских већбеника повишена на три (3) године.

Да би се стање нижих судова поправило, требало би, да се заведу стални курсеви и предавања за судске већбенике и младе судије, а евентуално и за оне старије судије који су дошли у Војводину с других правних подручја, да би боље упознали правне прописе који важе за подручје Војводине. Овим би се начином успело, да се отклоне многе грешке код примене законских прописа, а уједно би се донекле растеретили виши судови, јер је евидентно, да би се смањио број правних лекова.

Одговорност судија за наплату таксе.

Закон о таксама је натоварио судијама на леђа велики терет тиме, што је на њих свалио одговорност за исправно наплаћивање таксе. Судије су због ове материјалне одговорности постале у првоме реду финанси и тек у другоме реду врше своје дужности као судије. Судија, који по своме позиву треба свагда, да има у руци *corpus iuris*, мора стално да преврће закон о таксама.

Какав је закон о таксама о томе смо исказали своје мишљење на прошлој годишњој скупштини. Наше је мишљење и данас, да би га требало из основе променити, јер је назадан и спречава држављане да своје право остваре, те тако убија углед и саме државе.

Истина је, да су се многе нејасне одредбе закона о таксама растумачиле и рашчистиле, јер је Мин. Финансија на поднеске ове Коморе и појединих судова издало нека тумачења у погледу појединих одредаба овога закона, али су основне грешке и тешкоће о таксама остале и даље на снази.

Правосуђе треба, да је одвојено од наплаћивања таксе и угањање ненаплаћене таксе не сме да спречава ток суђења.

Ревизију таксе треба да врши судски чиновник под личном одговорношћу, а наплаћивање неположене таксе треба да се пренесе у делокруг финансијских власти; суђење пак да тече својим током без обзира на то у којем се стадиуму налази наплаћивање још ненаплаћене таксе. Са судија треба одмах скинути материјалну одговорност за наплату такса, да би своју способност и знање могли посветити једино правосудју.

— Адвокатска тарифа. —

Адвокатску тарифу, која се примењује код војвођанских судова, издао је Апелациони Суд у Новом Саду 6. септембра 1926. године. Ова тарифа ни у оно време није одговарала приликама јер је била и сувише малена, а данас, када су се прилике променуле никако не одговара. Наградом у смислу адвокатске тарифе не хонорише се рад ни једног неквалификованог човека, а камо ли да се достојно хонорише рад једног адвоката, са факултетском спремом, који је скоро половину века провео које на студијама, које у пракси, док није стекао адвокатску квалификацију и који треба за време, док је за рад способан да се постара за своје старе дане, јер га не чека никаква мировина.

С обзиром на то, да су адвокати на осталим правним подручјима у држави и у иностранству боље хонорисани од војвођанских адвоката, те пошто се адвокатски ред налази у тешким материјалним приликама молимо Апелациони Суд да поправи адвокатску тарифу у корист адвоката.

Пошто поједини судови ни споменуто минималну адвокатску тарифу не узимају у обзир, него безразложно досуђују адвокатске трошкове испод ове тарифе, обраћамо се с молбом председнику Апелационог Суда у Новом Саду, да изда хитно наређење подручним судовима да се строго придржавају адвокатске тарифе коју је издао, односно коју изда Апелациони Суд.

(Наставиће се).

Власник: Адвокатска Комора за Б.Б.Б. у Новом Саду. — Лист уређује Уређивачки Одбор. Уредник: др. *Косша Мајински*, адвокат, секретар Адв. Коморе, Нови Сад, Његоше а бр. 10.
